

Davini, Giovanni Battista

De potu vini calidi dissertatio

Mutina 1720
4 M.med. 61

Nutzungsbedingungen

Bitte beachten Sie folgende Nutzungsbedingungen:

1. Die Dateien werden Ihnen nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke zur Verfügung gestellt.
2. Nehmen Sie keine automatisierten Abfragen vor.
3. Nennen Sie die Bayerische Staatsbibliothek als Eigentümerin der Vorlage.
4. Bei der Weiterverwendung sind Sie selbst für die Einhaltung von Rechten Dritter, z. B. Urheberrechten, verantwortlich.

Usage Guidelines

Please observe the following usage guidelines:

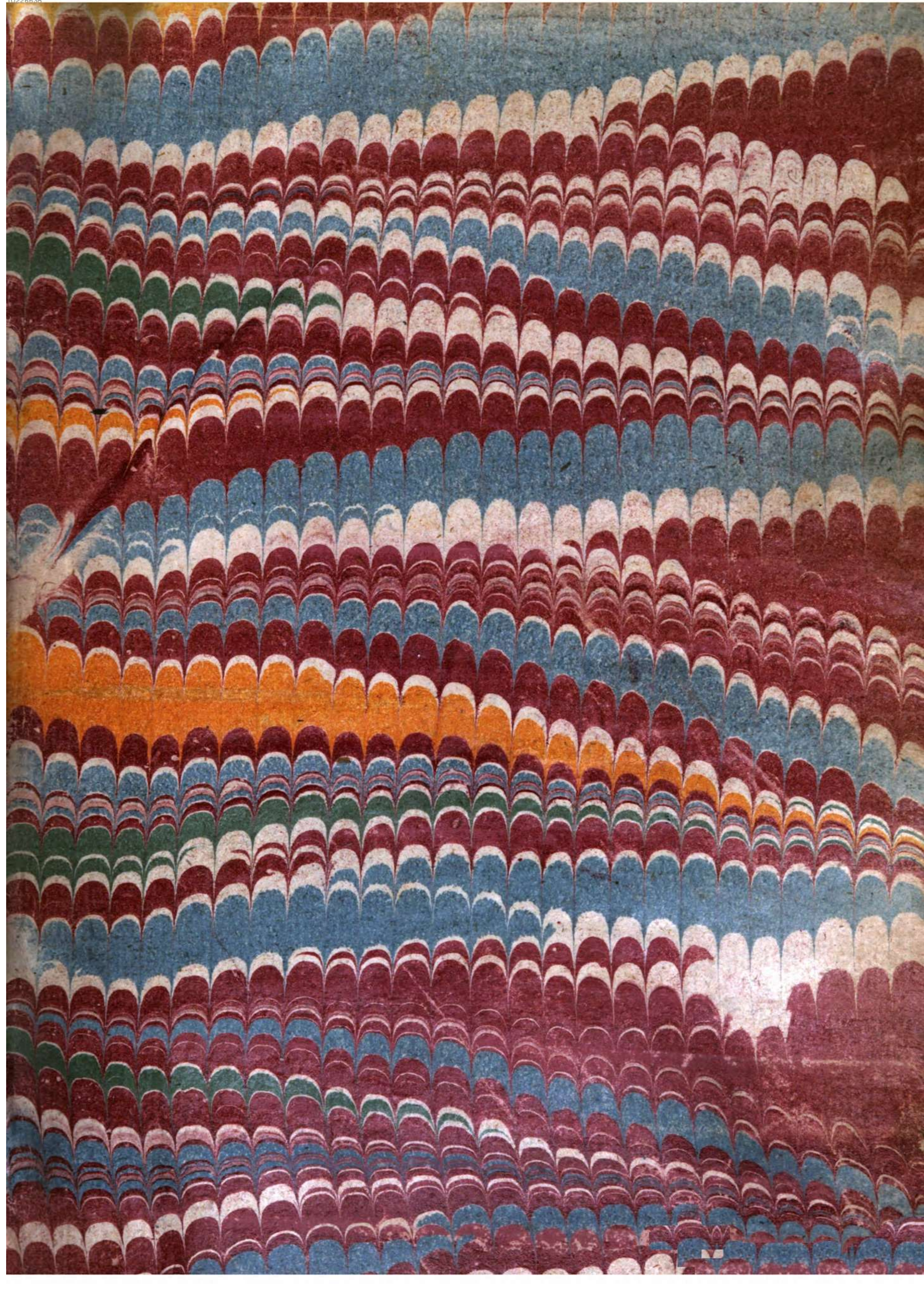
1. The files are provided for personal, non-commercial purposes only.
2. Refrain from automated querying.
3. Attribute ownership of the original to the Bavarian State Library.
4. In using the files, it is your own responsibility to observe the rights of third parties, e. g. copyright regulations.

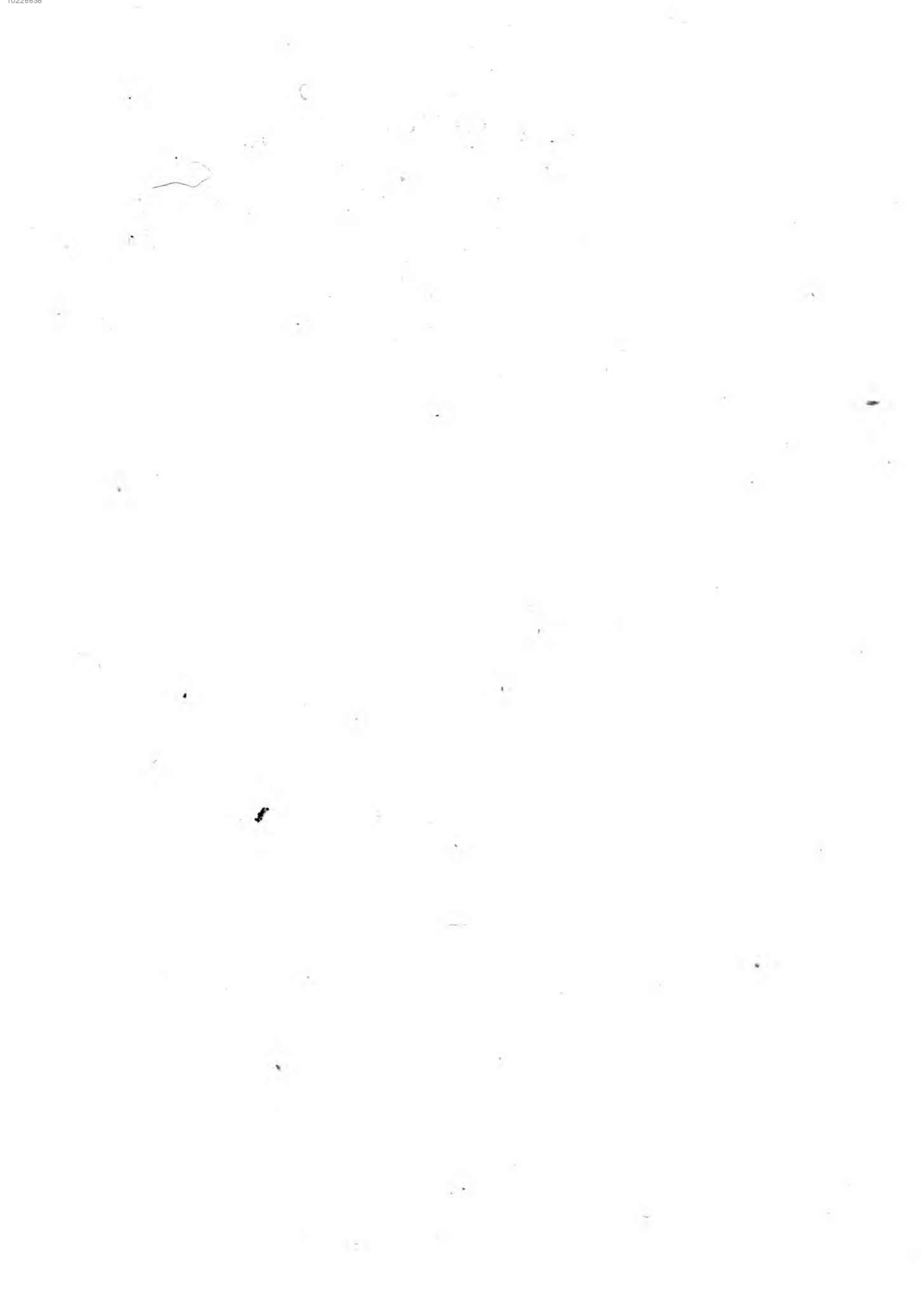
M. med.

61

4° Mat. med. 61.

~~Ms 3195~~

~~Med.~~

~~Mat. med. spec.~~

~~Davinus.~~

~~17.~~

DE POTU
VINI CALIDI

DISSERTATIO

AUCTORE

IOHANNES BAPTISTA

DAVINI

*Fel. A. Commaro
Pancesti*

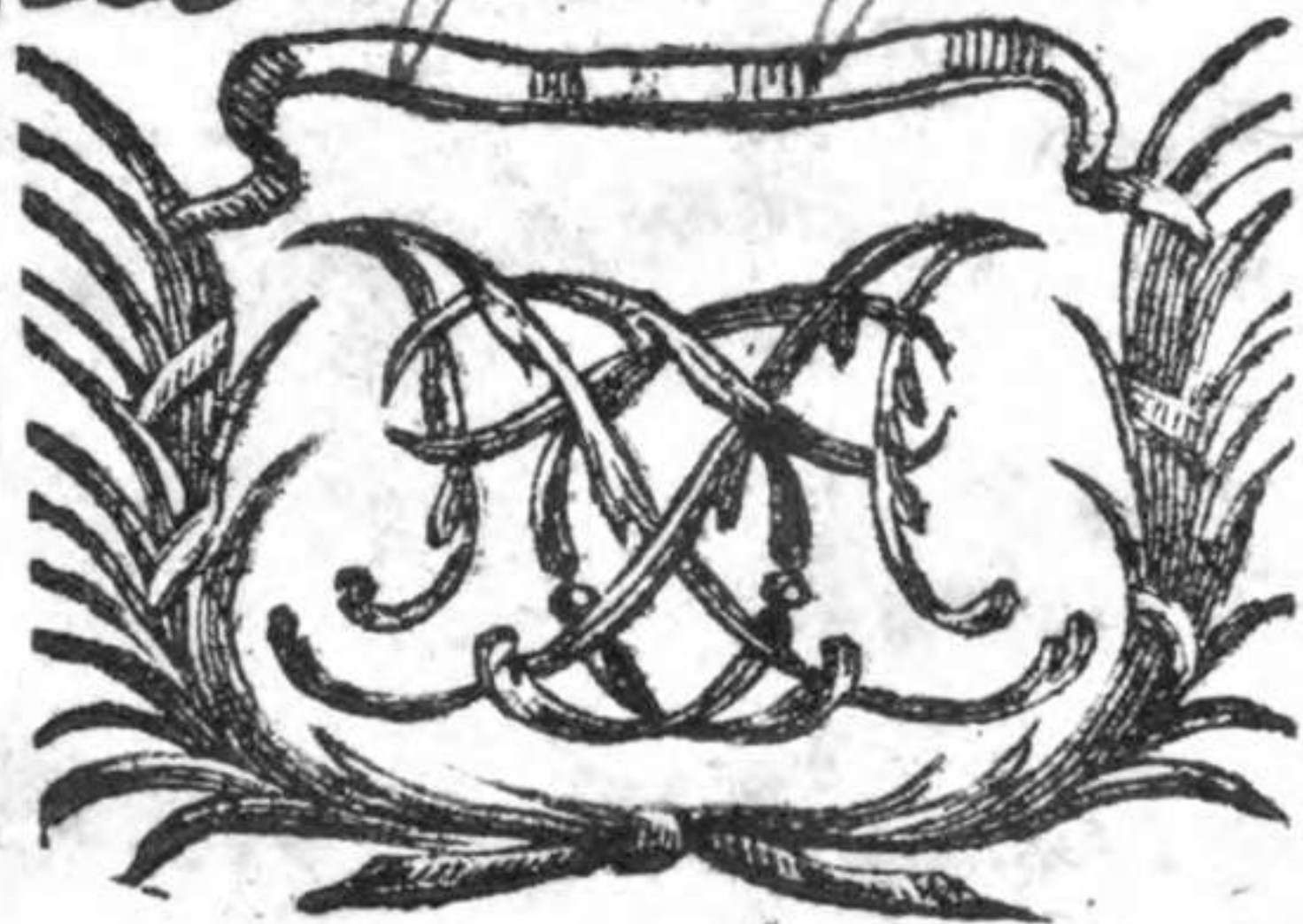
SERENISSIMI

RAYNALDI I.

R Mutinæ, Regii, Mirandulæ, &c. Ducis

MEDICO.

Di. Franco Sampsoni LDPB

M'è posu' Caro mori, che uiver senza
MUTINÆ, MDCCXX.

Typis Antonii Capponi Impressoris Episcop.
Superiorum Permissu.

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

ANN ARBOR

1900

Handwritten notes

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

ANN ARBOR

1900

Handwritten notes

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

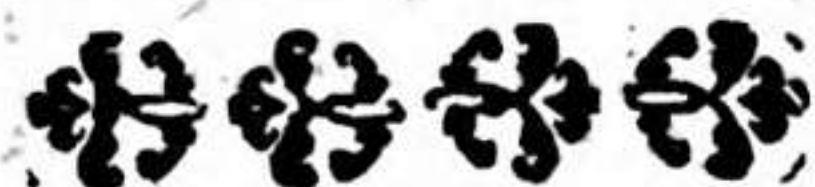
ANN ARBOR

1900

Illustrissimo, ac Eruditissimo Domino

LUDOVICO MURATORI,

**Bibliothecario Serenissimi DUCIS Mutinæ, ac
Sanctæ Mariæ Pomposianæ Præposito.**

JOHANNES BAPTISTA DAVINI.

Observatiunculas
meas de POTU VINI CALIDI
cui potius dedicem, quam
tibi, qui me pluries horta-
tus

tus es, ne illas perire finire-
rem, quasi aliis profutu-
ras? Negandi pudor ex-
cussit evulgandi pudorem.
Supereft, ut nec te confi-
lii, nec me poeniteat ob-
sequii. Vale.

Mutinæ Kalendis Aprilis 1720.

Ani-

Animadversiones IN POTUM VINI CALIDI

Am magna est copia medicamentorum, tam parva fælicitas, & fallax usus, ut non immeritò dubitent aliquando Medici, quid eligant, quid repudient. Plerumque id consuevit placere, quod simillimis malis aliàs subvenisse, aut viderint ipsi, aut ab aliis inter legendum acceperint. Sed, ut ait Hippocrates, *a bonis Medicis similitudines pariunt errores*, & sub eadem humorum tinctura sæpe dispar latet genius, ut ipsa parum nobis respondeant experimenta. Prosperæ quoque curationes remedio ne, an naturæ tribui debeant, in incerto est, ut vel ipsa rei benè gestæ gloriola non admodum sit defæcata, & ob exitus haud rarò diversos non habeat solidum fidei pondus laudantis asser.

A

ser.

fertio, vel improbantis. Aiebat Heracletus, ex Plutarcho, ^a *neminem bis posse descendere in eundem fluvium*. Par est fortuna remediorum, quæ raro potest bis eundem stomachum, aut sanguinem reperire.

Inter has artis difficultates, & veluti fluctuationes mihi semper est ante oculos illud Hippocratis. *saltem ne noceas*; paucis idcirco remediis utor, iisque tutis quantum fas est, & pompæ nihil habentibus; meque beatissimum judico, quoties casu, vel consilio in res inciderim, quibus præter innocentiae prærogativam, insit domesticum, & gratum quoddam cum natura commercium. Hujus generis est Vinum Calidum, cui commendando sufficiet historia geminæ curationis, non in latebris factæ, sed in publica luce splendidissimæ Civitatis Mutinæ, atque in oculis Serenissimorum ejus Principum.

Torquebat per intervalla, & miserrimè agebat sævissimus ventriculi, & intestinorum dolor Illustrissimum D. Simonem Tamburinum, fratrem Reverendissimi Patris Michaelis Angeli, Præpositi Generalis Societatis Jesu, & Consiliarium Justitiæ apud Serenissimum Ducem Mutinæ. Domesticum id illi malum jam a duodecim annis, & sæpius recurrens. Laboraverat antea scabie, accurato Medicorum studio sanata. Ætas septuaginta, quatuor annorum; vita, ut plurimum, sedendo acta, & gravissimis animi occupationibus exercita; corporis habitus gracilis, actiosa indoles, & quam dicunt biliosam. Verno tempore anni 1712. visa est

^a 1. Epid. sect. 2.

est profuisse aqua Tectutii, & post hanc Nuceria-
na copiosè hausta; sed mox per Autumnum, hye-
memque acrius exarsit dolor, atque implacabilius,
nec assuetas dabat inducias. Accessit proterva da-
rities alvi, quæ leviora medicamenta spernebat; à
fortioribus solvebatur quidem, sed læsa intestina
pejus habebant. Noctes interim pœnarum plenæ,
quibus sublevandis clysterium iterabatur; sed plus
virium demebat, quam doloris. Inter hos crucia-
tus jam fere continuos per quindecim dies, non
somno locus, non cibo concoquendo quies, attrita-
que paulatim vires clarissimi senis, ruinam minaban-
tur. Tentatæ sunt decoctiones Chinæ, & Salsæ,
per quas utilis sperabatur ad cutim revulsio; suus
quoque opiatis, oleo amygdalino, fomentis, & aliis
ejusmodi rebus nequicquam usus fuit. Cum res ef-
sent ad desperationem inclinatæ, legissemque fortè
apud Costæum, dolores ventris aliquando sanatos
per usum Vinî Calidi, unicum hoc relictum indu-
striæ tentamentum proponere statui generosissimo
Aegro. Mirum dictum! eadem die, qua primum
in prandio usus est Vino Calido, quievit dolor; nox
insequens placida; paulatim sponte sua laxata est
alvus, vires paucis diebus recreatæ, oblitaque peni-
tus malorum suorum natura pristinam alacritatem,
vigoremque resumpsit. Jam sextus agitur annus, ex
quo fruitur optima valetudine. Ejus ætas ingressa
est octogesimum annum, cumque secundo post do-
lorem anno res posceret, ut fines montium Muti-
nensium cum Collegis suis inviseret, equo vectus
iter asperum, longum, præceps magno animo su-
scepit, atque peregit. Bono publico semper addictus

dies, noctesque gravissimis sufficit curis; a quibus tamen adeo præsenti, & hilari animo quandoque abstrahitur, ut recens videatur ab otio, & ludo venisse. Summa illi religio est non discedere a Vino Calido, sive prandium adeat, sive coenulam, qua utitur tenuissima.

Dubium me facit hæc historia, quid prius mirer, celeritatem curationis, an constantiam, an jucunditatem; singula enim hæc pulchro nexu ibi semiscent, atque commendant. Prima die, qua Illustrissimus Vir usus est Vino Calido, desit dolor; post ejus usum hætenus continuatum, nullo umquam ventris dolore affectus est; gratumque adeo illi est calidè bibere, ut voluptati bibentium frigidè non concedat. ^a *Asclepiades officium esse Medici dicit, ut tutò, ut celeriter, ut jucundè cures.* Legi huic æquissimæ satisfactum est præclare per Vinum Calidum, ut non immerito doctorum id hominum considerationem, admirationemque deponat. Pleraque remedia per molestias, & damna profunt: nostrum hoc non pessumdat naturam, antequam fanet, sed statim recreat.

Excitatus tam illustri experimento, spem concepi ferociæ Asthmatis eodem modo subigendæ, curiosum, & novum consilium eventu approbante.

Illustrissimus, & Reverendissimus D. Stephanus Folianus Patritius Mutinensis, antehac Archipresbyter Civitatis Carpi, nunc autem Episcopus Mutinæ, adhuc juvenis conflictari per intervalla cæpit asthmate convulsivo. Mitius primò malum, paulatim gravius redibat, donec vergentibus in senium annis,

^a *Celsus l. 3. c. 4.*

5
annis, atrox, & immane fieret. Horret animus, quoties recogito, quam multas traheret noctes terroris, & desperationis plenas, intercepto creberrime spiritu, & per summam vim hausto, vel emisso, quasi luctaretur cum morte. Sub ortum solis quiescebat anhelitus, post occasum reversurus. Tempus Autumni, & Hyemis præsertim infensum, & densioribus paroxysmis infame: ceteram anni partem salubriter ferebat. Asthmatis sævitia interdum post unam hebdomadam, interdum post duas, vel tres frangebatur, modico catharro per tussim excreto; & non raro brevis febricula superveniens finem morbo imponebat.

Cum inter alternos pacatæ valetudinis circuitus, aut instar procellæ turbidos, pervenisset ad sexagesimum primum ætatis annum, adeo illi erat in promptu difficultas respirationis, ut quoties in lecto decumberet, in illam incidens opprimeretur. Noctes itaque coactus est ducere stans, aut sedens sine lecti usu, eoque incommodo per plures menses continuato adeo auxerat nativam gracilitatem, ut major esset metus tabis, quam fiducia salutis redintegrandæ. Instabat insuper Autumnus, qui formidatos anhelitus referre consueverat; nec vires debilitatæ, fractumque corpusculum novæ tempestati ferendæ par esse poterat. Inter hæc obrepebat tussicula, rariùs quidem, sed tamen imbecillitatis pulmonum, & cubantis circa ipsos irritamenti vestigium.

Sanctitas in eo morum, læta frontis gravitas, summa prudentia suavitati permixta devinciebat omnium animos, ut Carpi Civitas, & Mutinæ mirifico

ifico erga ipsum cultu, & amore certarent; cumque Antistes Mutinæ multo senio, nec minus morbo confectus esset, unus omnium consensus, & Serenissimi Ducis, & populi, majores ipsi destinaverat Patriæ infulas. Sed afflictæ valetudo æquissimis desideriiis obstabat: quomodo enim posset Romam proficisci, quomodo magnum regimen sustinere, cui vita in ancipiti esset, aut etiamsi protraheretur, majorem anni partem in cubiculo ageret?

In hoc publico desiderantium æstu, & metuentium, ego invisens Carpensẽ Præsulem, supplex rogavi, ut biberet Vinum Calidum in prandio, & coena: cetera remedia jam usu invalida, vel parum prospera chylicationi, cujus vitio jam corpus vergebat in tabem. Ille frigido potui assuetus, primò averfari, dein fortiter amplecti consilium meum; cumque in dies meliuscule ageret, usu gratiam, & fiduciam conciliante, perpetuam sibi statuit bibendi Calidè consuetudinem.

Vetustissima in illum habebat Autumnus nocendi jura; sed sævior Hyemi vis, ut fere totam per anhelitus ageret. Post usum Vini Calidi proximus Autumnus, & Hyems, lætissimo quodam prodigii genere fluxerunt sine noxa, stupente ipso Ægro, nullum adesse Asthmatis insultum, & inusitati boni scaturiginem a Vino Calido derivante.

Antistite interim Mutinensi defuncto, ipse designatus hujus Urbis Episcopus brumali tempore Romam petiit, itineris per ventos, nivesque facti felicitatem unice tribuens tutelæ Vini Calidi. Mirata est Aula Romana, & ipse Summus Pontifex prosperam ejus valetudinem; nec enim ignorabant,

ærumnis prope inextricabilibus esse implicitam. Aerem Romanum sæpe pravis halitibus, & ventis gravem inoffensus pertulit per tres menses, parique incolumitate ad nos reversus, & magno animi robore curas implet Episcopatus, & eodem remedio tuetur sanitatem, quo divinitus recuperavit.

^a *Morbos veteres, & diu auctos nisi per dura, & aspera coerceas*, inquit Tacitus. Sed mihi lenissimum remedium tentanti vetusta mala cesserunt: quid enim lenius Vino Calido? Dicebat quidam apud Plutarchum, ^b *si semper calerent manus, neque sinerentur frigere, non leviter hoc ad sanitatem conducere*. Quam melius dixisset, si semper caleret stomachus, neque sine retur frigere? Varia siquidem incurratio rerum calentium, & frigidarum dissonis ictibus stomachum quatiens, cum modò attollat ferventem cibum, modò subsidere faciat, modò relaxet densa, modò laxata condenset, majorem profecto importat naturæ laborem, & difficilius reddit negotium coctionis, ritu cujusdam tempestatis, quæ hac illac impulsam naviculam deturbat a cursu suo.

Cum sanaverit statim dolorem stomachi, videtur Vinum Calidum exerere præcipuam vim suam in ejus visceris utilitatem; cum verò diuturno usu tum inhibuerit recidivam doloris, tum Orthopnoeam extirparit, fas est opinari, non dissolvendis tantummodo flatibus, & abstergendo favere stomacho, sed etiam Chylosi emendandæ ac perficiendæ vehementer conferre. Ubi enim proba fit coctio, non suppetit ulterius materia mordendis nervis idonea, nec congeruntur, aut exaltantur morboſæ

^a *Annal. l. 3.*

^b *De tuend. Sanit.*

bosæ particulæ, per quas membranæ stomachi, aut pectoris muscoli possint convelli.

Subrepunt adeo tacitè vitia coctionis, ut vix intelligi queant, nisi postquam in morbum eruperint. Ortopnoea repente opprimit, sed paulatim adolevit, culpa chyli diu latente, donec collectione, ac mora deterior evaserit. Cladem hanc occulte gliscentem fortasse prævertat Vinum Calidum, adjungens coctioni momentum roboris, quod deerat; utque ager diligenti excultus villici manu dediscit filicem parere, ita chylus quotidiana Vini Calidi ope adjutus, ab agresti, quam redolet, natura in mitiorem transibit, atque puriorem: quod re ipsa vidimus in memoratis superius exemplis.

Multa est seges medicamentorum dicata stomacho, sed præter molestiam invisi saporis, quam sæpe visceri affricant repugnanti, plus habent promissorum, & spei, quam fructus. Coccolata ipsa, licet mirificè nos afficiat, & oblectet, cum tamen multis obtundat famem, quæ acies est digestionis, videtur fermentum ventriculi potius implicare, atque involvere, quam acuerere, nullumque hætenus observavi per succum hunc Mexicanum melius conquoquere, quam consueverit. Insita naturæ imbecillitas in concoquendo, perpetuum & quotidianum poscit auxilium, quod nec odore sit asperum, nec sapore, nec blandimentis infidum. Cum interim Coccolatæ, nisi gustetur præcalida, multum decedat venustatis, energiæ, salubritatis: cur hinc saltem non discimus, amiciores esse naturæ nostræ potus Calidos, quam frigidos, & vim ipsam potus calore agitatam explicare se uberius, amplioremque fieri,

fieri, ac validiorem? ^a *Diligentia victus*, aiebat Plato, gubernandi sunt morbi; sapienterque Asclepiades, cum omnia fere medicamenta stomachum ledant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem omnem curam suam transtulit, ut refert Celsus. ^b Quam magna verò victus pars est Vinum ipsum, poscenti stomacho Calidè administratum?

Cetera remedia vacuo stomacho sumi ut plurimum solent; idest antecedunt chylicationem, non adjuvant. Præsenti cibo Vinum Calidum insinuatur; operam suam cum fermento dissolvente, consociat; vires stomachi, & particulas activas exaltat, & adjuvat; si quid in cibo, aut succis stomacho impactis tenacius est, emollit, atque perumpit, ut laboranti naturæ multiplici proffit benignitate, nec minus ipsum sit pars alimenti, atque vehiculum, quam castigatio, & medela.

Quam rarum præterea est, in re familiari, & gratissima Stomacho remedium invenisse? Nec infuscatur gratia Vini adjuncto calore, sed augescit energia, & volatilitas, per quam sanguis, & spiritus Stomacho circumfusi alacrius moventur, & chyli elaborationi acriorem operam navant. ^c *Imbecillis stomacho*, inquit Celsus, *quo in numero magna pars urbanorum, omnesque penè cupidi litterarum sunt, observatio major necessaria est, ut quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura restituat.* Ita Romanus Hippocrates. Hæc autem cura facillimè peti potest a Vino Calido.

Intellexit primus omnium Hippocrates Vini calore crudum Stomachum emendari; sed a mitissima,
 B quam

^a in Timæo.

^b lib. 5. in Præfat.

^c lib. 1. cap. 2.

quam laudamus, bibendi lege in acriorem deflexit, proponens Vinum meracum non actu, sed potestate calidum. ^a Tale autem est ex Cardano malvaticum, & alia vehementissima Vina, quæ in regione Hippocratis, aut non procul nascebantur. Quis autem nescit in quotidianum usum hæc sine noxa duci non posse? Itaque Vina nostra, quæ turgent moderatis spiritibus, cum non faciant vim naturæ, nec indolem habeant acrem, atque inflammantem, suavius & tutius proderunt, si actualis frigoris præjudicium detraxeris. Verba autem Divini senis hæc sunt. ^b *Quicumque cibi aut flatum, aut æstum, aut morsum, aut repletionem, aut tormen faciunt: a talibus liberat Vinum meracum insuper potatum; corpus enim a Vino calefactum, per calorem amovet ea, quæ insunt a cibis, & potibus, ac similibus.*

Digestio ventriculi triplici videtur instrumento peragi; succo scilicet illac exsudante ab osculis glandularum. Secundò impulsu fibrarum, & viscerum circumprementium. Tertiò fotu caloris in animalibus calidis. Quanti autem tertia hæc conditio sit ponderis ad humanam coctionem, molestum esset inquirere, cum & Medici omnium seculorum, & experientia ipsa consentiant in asserenda caloris vel utilitate, vel necessitate. Torpet nimirum succus fermentativus, torpent fibræ motrices, languidius fiunt partium solidarum allisiones, nisi calor hæc omnia excitaverit, & veluti actuarit. Quemadmodum enim plantarum semina evoluuntur de involucris suis aspiratione caloris; folia, & fructus facillime proveniunt eo fovente, contabescunt sub-

tra-

^a in Hipp. aph. sect. 7. aph. 43.

^b de affectib. v. 42.

tracto: Ita videtur nostri corporis œconomia ex caloris afflatu, & agitatione præsertim pendere. Quis umquam putasset tam levi apud ignem alteratione concepta potuisse Vinum tam proterva mala subigere? Nimirum ambitiose magis, quam utiliter imus per omnes rerum latebras ad conquirenda remedia, quæ sæpe in manibus nostris sunt, & ut ex Democrito notat Cicero

*a Quod est ante pedes nemo spectat,
Cœli scrutantur plagas.*

Quam blande potus calefactus afficiat Stomachi fibras, & salubri titillatione demulceat irritatas vel recolligat laxas, conjectare licet ex Arethæo fanante vomitum. *b Si omnia, inquit, evomit, & Stomachus nihil retinet, ad calidas potiones, & cibaria recurrendum; nonnullis enim hæc mutatio vomitionem compescit; calida verò calidissima sumptis.* Ita ille. Subit hic mirari, cur Medici tonum suum Stomacho reddituri errent per tam varia pharmaca, & tam facilem potus Calidi medelam negligant, cum inter practicos nostrorum temporum vix ulla ejus sit mentio.

Feliciter Galenus, & pro judicii sui dexteritate cuidam servo habenti Stomachum imbecillum præbuit Vinum aqua Calida temperatum, in cujus consilii laudem ita scripsit Joannes Baptista Silvaticus. *c Calida Vinum diluit, ut excalefactum ab ea Vinum facilius mutaretur, ac celerius; ad nutritionem enim requiritur cibi concoctio, cujus primus gradus est illius excalefactio. Quare si frigida Vinum Galenus diluisset, tardius illud ventriculus concoquisset, & ventriculo im-*

B 2

becilli

a 2. de Divinat.

b de curat. acut. morb. l. 2. c. 3.

c hist. 46.

becilli existenti frigiditas potus nocuisset.

^a *Ad faciliorem nutritionem partium nil nisi calidum bibatur, inquit Baconus. Et paulo post. Senes nonnulli caniculas (Animalia scilicet inter calidissima) Stomacho noctu applicare consueverunt. Ita ille. Putarim tamen irriganti viscera Vino Calido non esse opus ad externa ejusmodi adjumenta confugere; sanguis enim vetulus ex eo recalescens & coctioni gratiam conciliat, & somno.*

^b *Narratur & prisci Catonis*

Sæpe mero caluisse virtus.

Ille autem non actu calidum, ut puto, bibebat; sed copiosum nimis, aut validum; nos autem Vinum calefactum modice bibentes utili calore fruemur sine macula intemperantiæ.

Jubebat laudatus Baconus, ut ad sollicitandam chyli confectionem, Pulli vel Phasiani prius in aqua cocti, postea in musto fervescente infunderentur. Sed præstat integro Vini Calidi robore intra Stomachum cibos imbuiere, quam vanescente per prævium in aperto aere fervorem.

Antequam discedam ab hoc sapientissimo Viro, & in rebus pensitandis, quæ vitam tuentur, & prorogant, diligentissimo, lubet aliam ejus animadversionem subnectere. Miramur, inquit, quomodo illud Calidum bibere, quod apud antiquos in usu fuit, in desuetudinem abierit. Et paulò post: Omnino utile arbitramur primam potionem sive Vini, sive Cerevisiæ, sive potus alterius, cui quis assuevit, in cæna semper calidam bibere. Sed cur in cæna tantum, nec tota? Ego autem experientia doctus sum, nec robustum Stomachum

^a *Histor. vit. & mort.*

^b *Horat.*

chum Vino Calido indigere, nec imbecillum a potu calido ad frigidum tutò transire; quemadmodum enim, qui tenui valetudine utuntur, ægre ferunt ventorum inæqualitates, ita & potionum. Videmus interim, agnovisse tantum Philosophum præstantiam Vini Calidi; caruit tamen experimentis; nec enim tractabat causam ægrorum, sed quo pacto sanorum hominum vita fieri posset longæva, intentis studiis agitabat.

Miratus sum cautam diligentiam Aetii in sanandis oculis inflammatis per vini potum. *Miscere igitur, inquit, Vinum oportet Aqua Calida non multa. Sit etiam meracius, quam pro consueta temperatura. Sit & aqua, quæ adjicitur, purissima, & fumi, ac odoris expers, & valde fervida, quo etiam se ipsa tenuior evadat, & sufficiat ad amplioris Vini temperaturam.* Hæc Aetius, ex cujus peritissimi, & vetustissimi Viri consilio multa videntur emanare documenta.

Primum, & præcipuum est, ne Vinum bibatur frigide, sed Aqua valde fervida calefactum.

Secundum, ne Vinum sit fortius, aut debilius, quam bibentis ferat consuetudo; sed eligatur paulò meracius, & generosius, ut mixtione aquæ calidæ descendat ad consuetam temperaturam.

Docet tertio, Aquam fervidam se ipsa fieri tenuiorem: quæ prærogativa Vino quoque potest competere, aut per aquam calefacto, aut per ignem; nec dubito, quin major ista tenuitas tum coctioni, tum secretionibus subsequendis momentum aliquod addat celeritatis.

Disci

Disce potest quarto, Vina nostra Mutinensia, cum nondum a vinaceis extracta, cum aqua efferbuerint, non indigere in Cyathis Aqua fervida, ut frangantur, & calefiant, sed satis esse, si apud ignem prius incalescant.

Cum ultimo pateat ex Aetii sententia, Vini Calidi potu oculos ab inflammatione liberari, videtur etiam ceteras corporis partes, concrefcentibus succis gravatas, aut vellicatas, diuturno usu Vini Calidi posse sanari; nec enim delectum partis laborantis habet Vinum Calidum, sed afficiens chylum, & sanguinem, quacumque invexit circulatio, suas vires imprimit.

Doctissimus Medicus Genuæ in opusculo de *sanitate tuenda hæc habet. a Ilbever caldo fortifica il calor naturale, sveglia gli spiriti, sostiene le cose nel loro stato naturale, apre le ostruzioni, dilegua i flatu, soccorre a i morbi, che nascono da umori freddi.*

Inter alia notari merentur illa verba: *sostiene le cose nel loro stato naturale.* Cum enim vita nostra vel sita sit in calido, vel non subsistat sine calore, cum tranquilla quædam ignea vis in sanguine diffundatur, & totam actuet machinam: ratio exigit sanitatis, ut vivida hæc rerum indoles in suo æquabili tenore foveatur potius, & conservetur, quàm deprimatur, & concidat. Calet moderatè Stomachus, calent cetera viscera, calent rivuli circumfusi: quæ igitur sapientia est naturalem istam temperiem, ubi a mediocritate non exeat, velle pervertere? Si nobis Aqua frigida extrinsecus illabatur, statim horrescimus, & corrugamur; partes verò
inti-

intimiores, cum ab ipso nascendi primordio habitent in calido, & ob id rariorem texturam habeant, atque molliorem, quomodo ferre poterunt sine noxa occursum frigidi? Quomodo Stomachus, quem primò impetit vis ea hostilis, non fiet quotidie prior in cruditatem, ubi præsertim nativam habeat, vel ascititiam coctionis inertiam?

Quamvis autem magni Viri hætenus nominati egregie sensisse videantur de Vino Calido, dolorem tamen Stomachi pervetustum, & senili corpusculo jam minantem extrema, ejus usu momento temporis esse sanatum, & asthma conquievisse per quadraginta grassatum annos, ac de radicibus suis evulsum esse, singulari quadam, & nova non caret laude, vixque ullum relinquit ad eam rem ceteris remediis jactantiæ locum.

Monendum tamen est, victus ratione admodum temperata uti oportere, ut Vini Calidi usus respondeat expectationi. Secundò Vinum ex Uvis maturis expressum esse adhibendum, quod nec durum sit, nec indomitum, nec aquosum nimis, sed leniter generosum, quodque blandè Stomacho adaptetur, & facili, ac molli lapsu subeat urinæ vias. Hujus generis proventum felicissimum nos habemus in agro Mutinensi, præcipue prope Scultennam, & Gabellum, postquam a collibus in planitiem descenderint. Nec Vinum tepescere solum debet, sed usque ad eum gradum calefieri, qui commode ferri possit; potus enim tepidus aut subvertit, aut debilitat Stomachum; roborat calidus.

Si coloris quoque rationem aliquam habere velinius, præstat nigrum esse, quam album; experien-

perentia enim apud nos manifesta est, plus roboris Vino nigro inesse, sive ad firmandas Stomachi fibras, sive ad conciliandam spiritibus fortiolem texturam. Nec ubertim nimis bibendum est, sed pro Stomachi modulo, atque indigentia; nec enim hic consulumus voluptati, sed valetudini.

Perpetua quoque bibendi calidè consuetudo mirificè prodest ad partam valetudinem conservandam, omnemque mali, fortasse iterum nascituri, germinationem cohibet, atque dissolvit. Veram, hic reperi Cornelii Celsi admonitionem, quæ sic habet: *a Illud quoque in omnibus Stomachi vitiis præcipiendum, ut quo modo se quisque æger refecerit, eo ut sanus utatur; nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est.*

Cum didicerim commoda Vini Calidi a Joanne Costæo, in Liceo Bononiensi olim Medicinæ Professore, nunc ipsa ejus verba æquum est hic transcribi. *b Non infrequens, inquit, est observatio eorum, qui cum ventris flatibus, doloribusque ob malam coctionem, perpetuò torquerentur, ubi Calido Vini potu uti cœpere, omni prorsum ejuscemodi molestia soluti, meliorem multos jam annos vitam vivunt.*

Hactenus Costæus, qui mihi fuit oraculi loco. Quam pulchrum enim est, quam solidum monstrare remedia, non ex hominum cerebro inter opinionum fluctus enata, sed veluti dictante natura, ex ipsa desumpta observatione? Ut olim a scabie per Mercurium sanata, processit ars ad curandum eodem modo morbum Gallicum, ita ego in animum induxi meum Vino Calido, cui vis inesset attriti
Sto.

a lib. 4. c. 9.

b De potu in Morb. lib. 1. cap. 5.

Stomachi recreandi, posse subveniri nonnullis aliis ægritudinibus. Nimirum ut navigantes a noto mari ad ignotum aliquando progressi sunt non sine præclara utilitate, ita nobis fas est tutelam vitæ meditantibus ab uno malo jam subactō ad aliud vicinum subigendum remedia extendere, illa præsertim, quæ sunt sine noxa.

Sanctè affirmo, me Nobilem Matronam annis gravem, quæ per Autumnum, & Hyemem angustia pectoris laborabat, injuncto usu Vini Calidi, ab ea pressione relevasse. Ante hoc præsidium utebatur phlebotomia, & multis therebintinæ bolis, uti mos est; sed modicum ex iis adjumentum, non sine tœdio, & Virium, ac Stomachi damno. Nobilis item Clericus Mutinensis mihi nuper in viâ gratias egit, quod, me proponente, bibens Vinum Calidum, a difficultate respirandi sit liberatus. Famula quædam mea non parum annosa, cum vix scalas ascendere posset propter anhelitum, & ægrè vitam traheret, post Vinum Calidum jam illi assiduum visa est refluuisse, adeo agilis evasit, & laborum patiens.

Per multas jam familias Estensis Ditionis obrepfit mos iste bibendi Calidè; suaque utilitate defensus, & commendatus, torvè intuentibus Pharmacopolis, remedia pixidum auratarum viliora jam facit.

Religiosus Ordinis Cappuccinorum ex destillatione, ut plurimum falsa, in maciem deductus, & salutis jam penitus profligatæ, cum innumera variorum Medicorum remedia in vanum ceciderint, usu Vini Calidi nuper, me Auctore, in salubrem

corporis habitum est restitutus.

Natura duce, an doctrina, Sinarum populi calidè bibant, ignoro; & gens non inculta vix a multis seculis ei adhæresceret consuetudini, nisi salubritas commendaret. Audiamus Gemellum ita de illis referentem. ^a *Sia poi di Verno, o di State, bevono sempre caldissimo; e quindi credesi, che provenga il non sapersi colà pure il nome di certe penosissime Malattie, che tanto abbondano in Europa, e nascono da molti umori indigesti, e fiacchezze di Stomaco, come altresì il godervisi una robusta salute sino a settanta, a gli ottanta, ed anche a i cento anni.*

Sed nolo progredi longius, ne notitiam ab ipsis pulchrè manantem experimentis, umbra commaculet ostentationis; habet quippe locum & in re Medica illud Tullii dictum: ^b *Prudentia hominibus grata est, lingua suspecta.*

Ilh.

^a *Giro del Mondo part. 4. l. 2. cap. 1.* ^b *in Oratore.*

LUDOVICO ANTONIO

MURATORI.

MOnuisti, Ludovice humanissime, ut curationem inusitatam Patris Cappuccini plenius narrarem. Faciam quod mones, evocabo rem totam de ejus cellula, & te apertius cognoscente,

Honos erit huic quoque pomo.

Reverendus iste Pater, cui Patria est Parma, Carolus nomen, a tribus annis assidua destillatione ad pectus, falsa sæpius, aliquando insipida, male adeo afficiebatur, ut videretur totus in illam collescere. Annos natus circiter triginta, temperamento erat submelancholicus, & Studiis deditus; sed urgente protervia mali, omnem sensim amiserat scribendi, aut legendi facultatem. Non fundere in Choro, non audire poterat precantium voces, non animo imbecillo pium aliquid meditari. Noctem somno vacuam, dies ducebat mœrore obrutos. Si maciem considerares, videbatur penitus exaruisse; si sputi copiam per tussim rejecti, plurimo humore inundatum dixisses.

A doctissimis Medicis Parmensibus, & Placentinis decocto falsæ, chinæ, santalorum prolixè tractatus, cum exacto vivendi regimine, nihil profecerat. Purgationes, usus chalybis, diætæ lactea, juscula, & succi dulcificantes, uno verbo, quicquid hætenus expertus esset multiplicis & accuratæ medicationis, videbatur damnum attulisse potius, quam fructum. Deductus demum ad Cœnobium

Mutinese, cum quamdam ambulantis cadaveris speciem præferret, & posceret a me opem Medicam, nihil ausus sum illi præscribere, præter omnem a remediis vacationem, & victum malo accommodatum. Sed cum post aliquot hebdomadas nihil ab ea quiete instauratus, flagitaret ardentius medicamenta, ne humanitatis, & pietatis officio deessem, consului, ut per integrum mensem biberet in Mensa Vinum Calidum; eo tempore transacto, me nova cogitaturum auxilia pollicitus; videbatur enim tam facile, atque indoctum consilium contemptui habere. Post mensem venit ad me paululum renutritus, & destillatione minus infesta. Non magno propterea opus fuit hortamento, ut induceretur eundem tota Hyeme prosequi bibendi ritum. Sub veris adventum plenior jam factus, & coloratior, adhuc tamen imbecillitate capitis laborabat, ut nondum posset ad pristina studia mentem intendere. Crescente tamen in dies, & magis solidato robore nutritionis, ipsi etiam spiritus animales ad vigorem, & concentum suum paulatim sunt revocati: spatio scilicet novem circiter mensium ab initio Vini Calidi, adeo perfecte convaluit hic Religiosus, ut & sacras possit parare Conciones, & memoriæ mandare, habendas ad Populum proxima Quadragesima. Fatebor simplicitatem meam: cum duos ejus Ordinis Viros hesternæ die obvios habuissem, quorum unus erat is, de quo sermo est, tamquam ignotum salutavi; ille autem intelligens errorem meum: Non me, inquit, agnoscis Vini Calidi alumnum? Adeo nimirum mutatus est, adeo in lætam, & succulentam speciem

eva-

evasit, qui paucos ante menses insanabilis videbatur, & proxime moriturus.

Vilescet, ut puto, apud Eruditos Professores Plebeja hæc, & obvia nimis medendi simplicitas; pertinent enim ad dignitatem Artis recondita pharmaca, & multo studio, ac pretio comparata. Sed sinant me res magnificas, atque arcanas relinquere majoribus Medicis. Æquo feram animo carere gloria Vini Calidi haustulos, dum felicitate non careant. Vale.

Idib. Januar. 1719.

ANTONIO VALLISNERIO

In Patavina Universitate Primario Medicinæ Professori, & Nepoti suo,
Jo: Baptista Davini.

S. D.

AUDIO te injunxisse Potum Vini Calidi Reverendissimo Viro P. Abbati Bacchino; nec dubito, quin ejus Stomachus studiis attritus hoc præsidio possit revalescere, spem solidam facientibus experimentis, quæ Mutinæ contigerunt secundissima. Magnum interim decus hujus potionis, unicè selectam fuisse ad sanandum Celeberrimum Virum, in ea præsertim Academia, quæ sapientia medendi, & remediorum concinnitate antecellit ceteras. Utinam nobis minus displicerent doctrinæ veterum Medicorum. Sciremus quanti æstimaret Galenus potionem Calidam. ^a *Ac siquidem, inquit, æstas sit, & regio naturaliter calens, & æstuans, aut Status Cæli vehementer Calidus, cum Frigida Vinum dabis, si nihil ejusmodi, cum Calida. Quæ tamen secundò, & teritiò dabitur potio, omnino Calidam exhibendam esse curabis; quippe ad universam eam curationem, cujus gratia frictions adhibuimus, Calidum præstat, utpote crudorum succorum concoctionem adjuvans.*

Perspicuè hinc patet, quam rigidus esset maximus hic Medicus in potu Frigido concedendo, quam

quam timidus. Semel illum indulget in summo æstu; & cito se corrigens, secundam præbet, tertiamque potionem omnino Calidam, nulla ratione habita Cœli æstuantis. Addit causam consilii sui, dignam præfectò, quæ sit ante oculos omnium Medicorum. *Calidum præstat, utpote crudorum succorum concoctionem adjuvans.* Quem enim invenias parum firma valetudine utentem, qui crudus non sit? Quemadmodum autem frictiones a Galeno adhibitæ, crudo sanguini per habitum corporis ægrè circulanti motum, tenuitatem, calorem imprimunt, ita pari beneficio potus Calidus in viscera illapsus attritionem succorum, cursumque sollicitat.

Respersisti, mi Nepos, novis luminibus historiam naturæ; sed non minor tibi cura salutis hominum, excitata vetusta methodo bibendi Calidè, quam oblivio deleverat. Noster quoque Illustrissimus Ludovicus Muratori Calidum amplexus est bibendi modum mira quadam cum Reverendissimo Abbate Bacchino iudicii consensione. Hisce autem duobus gravissimis, & eruditissimis Viris poscentibus a Vino Calido bonam valetudinem, incipient extimescere delicias suas, qui, ut ait Atheneus,^a bibunt hyemem in cratère, callumque interioribus obducunt æstiva nive, ut judicat Seneca.^b

Dicam fortasse ambitiosius, quàm deceat Avunculum tuum, sed tamen verè. Visus es non æmulari Galenum, sed vincere, dum ille primum poculum concessit Frigidum; tu ab omni cavens injuria Stomachi, semper Calidum consu-
luisti.

Qui

^a lib. 11. c. 21.

^b Epist. l. 15.

Qui verò primi apud nos felici exemplo nobilitarunt Vinum Calidum, & extra omnem calumniam posuerunt, adnotati mihi sunt paucis observatiunculis, quas ad te mitto, ut clariores facias ingenio, & calamo tuo.

Memoria tamen tenendum, necessariam esse rectam, & cautam reliqui victus rationem, tum etiam moderatam corporis exercitationem, ut Vini Calidi utilitas certior appareat. Nec decedendum a Potu Calido etiam post redditam Stomacho sanitatem, ne rursus digestio concidat. Vale.

Mutinæ Kalen. Martii 1720.

LUDOVICO ANTONIO

MURATORI.

INcitasti me Amicorum decus, quotidiano penè convicio, ut si nescirem probabilia dicere, saltem aliquid nugarer de hoc problemate. Cur scilicet Episcopus Mutinensis, & Consiliarius Tamburinus, dum frigide biberent, ægritudini suæ tamquam luto infixi jacuerint, postquam verò cœperint bibere Vinum Calidum, sani sint facti. Peccabo igitur verecundia negandi, & in mea culpa tibi ignosces.

Ambigere licet, an calor, qui a motu oritur vitalium succorum, plus ipsis beneficii conferat, quam acceperit. Deserit nos calor, si cessarit agitatio, & cursus sanguinis; cessat sanguinis agitatio, nisi calore foveatur. Eadem nobis ad conservandam vitam caloris utilitas, quæ fuit ad inchoandam. Si frigus affecerit vesiculam in ovo pulsan-tem, rarius primò pulsat, mox veluti extincta moveri desinit: ubi lenem calorem admo- veris, reviviscit, & repetit motus suos. ^a *Usque adeo* (inquit Clarissimus Thruston) *in nostra potestate est misellam illam animam, vel morti tradere, vel in vitam revocare.*

Ambulationes, gestationes, aliæque lenes exercitationes mirifice conferunt tuendæ valetudini, quod calorem intus languentem exsuscitent, & ut ait Eruditissimus Mercurialis, ^b cujusdam venti ad instar accendant. Ut enim Chymici nunc parvo igne, nunc aucto regunt, & temperant opificia sua,

D

ita

^a *Diatrib. de respir.*^b *De art. Gymn. lib. 4. c. 8.*

ita natura, quam Medicus intueri debet, ac imitari, quibusdam caloris gradibus utitur ad vitam gubernandam.

Ubi calor in fluidis nostri corporis est semi-obrutus, nec satis emergit, sentimus alligari Oeconomiam animalem peregrino torpore; nec sane natura ingenuisset nobis sanguinem miris modis perpetuo incalescentem, nisi ex ea caloris emanatione magni quidam usus depromerentur, & egregia functionum adjumenta. *a Venterculus*, inquit Vallesius, *quanto frigidior fit, tantò minus commutat cibos; crura quantò frigidiora sunt, tanto pigrius ingrediuntur*. Quid igitur mirum, menstruo Stomachi effæto, & senescenti plus prodesse Calidum Vinum, quàm frigidum? Primò enim fas est opinari vetustam lympham in ventriculi tunicis repertam, & fermenti aculeos implicantem, per Vinum Calidum extenuari, abstergi, liquari, ut tum particulæ activæ in ejus sinu irretitæ agendi recuperent libertatem, tum ipsa fluxibilior facta deturbetur in intestina, & vias suas.

• Secundò salinæ Vini particulæ, sulphureæ, spirituosæ jam in motum concitæ majorem impetum conciliant Stomachi fluidis, quàm si essent a frigore sedatiores.

Tertiò notum est, balneo calido laxari poros cutis, obstrui frigido. Eadem ratione potus Calidus, dum in cibum, & Stomachi membranas illabitur, meatulos adaperiet tum ciborum, tum membranarum, ut illi promptius a suis nexibus resolvantur, hæc uberiores ad Stomachum emittant halitus

a Controvers. lib. 5. c. 2.

litus coctioni faventes. Fibras etiam, & poros canaliculorum ventriculo inerrantium distortos, aut contractos blandè relaxat, ut succi in proximis locis secernendi, aut circulantes, tamquam demptis habenis liberè fluant, & æquabiliter, non sine ingenti coctionis commodo. Si fomento calido extrinsecus posito recreatur interdum Stomachus, quam melius id fiet a Vino Calido interius admissio? Apertior insuper est vivifica Vini potestas, & accommodatior emissioni effluviorum suorum, quæ hac illac evibrata, & volitantia copiose, ac celerimè naturam refovent. Frigida ejus potio Stomacho infusa vix aut ipsa coqui potest, aut coctioni aliorum ciborum favere, nisi prius incaluerit: quæ res debili Stomacho non parvi est laboris, ubi præsertim dispensati a sanguine minus vivido igniculi remissiùs se gerunt. Liberata itaque natura ventriculi a molestia, & labore Vinum ingestum calefaciendi, quàm promptius incumbet ciborum coctioni, quàm fortius omnem vim suam in universa massa elaboranda poterit applicare? Primum scilicet ad coctionem gradum jam in Vino emensa est, qui videtur in calefactione consistere.

Velociùs quoque a Vino calidè hausto partes ejus spirituosæ in cerebrum efferuntur, & spiritus cerebri incolas in majorem concitant motum, recreando, & augendo cordis motui opportuniorem: hinc major sanguinis tenuitas, promptior cursus, ac defæcatio, & concessa spiritibus per Vinum Calidum beneficia cum celerrimo, & copioso fœnore ad Stomachum redeuntia. Sed ut res hæc clarior fiat, vagari liceat per alias quasdam conjecturas.

Scimus, Aquam Regiam calore incitari ad aurum promptius corroendum, aquam simplicem ad cremorem tartari, oleum anisi ad corallia solvenda: quidni substantia Vini ab eodem acquirat vim majorem ad cibos comminuendos, ut calor non præcipuum instrumentum sit magis exactæ chyli-
ficationis, sed vires non suas instiget, atque promoveat? ^a Notum est nostris Pharmacopolis, inquit Cornelius Cosentinus, ebur, cornucervi, aliaque dura corpora halitibus Vini, quod in cucurbita distillatur, exposita, in substantiam friabilem redigi, quod tamen vix a diuturno prunarum ardore possit effici. Vinum si actu Calidum admoveatur, plus calefacere observavit ^b Prosper Martianus, quam multa etiam Vino calidiora: tanti potest nova quædam modificatio illi per calorem inducta. Scitè Lucanus, ut ostenderet, quam languidi essent ex una parte proeliantium militum ictus, quam validi, & penetrantes ex altera, ita rem expressit.

Hinc frigidus omnis.

Est ensis, calet omne nocens a Cesare ferrum.

Menstruum Stomachi natura sua fluidum est, & quasi limpidum. ^c In demortuis, vel etiam vivis quibusdam, lentum, & tenax magis, utpote in quibus propter caloris defectum concrescit, ita observante, ac judicante doctissimo Bohnio. Potest autem per Vinum Calidum ea inopia caloris in vivente Stomacho auferri, & menstruum ipsum, quod ad concretionem inclinat, agitari, ac fundi, ut sanum fluorem recuperet.

Magna est in quibusdam morbis depellendis aqua-

^a Progymn. 6. ^b in lib. de humidorum usu n. 9. ^c Circul. anat. Progym. X

aquarum utilitas, quæ calidæ scaturiunt, atque bibuntur, commercio scilicet caloris vim medicam aut habente, aut augente. Ita Vinum Calidum quasi thermalem indolem induere potest, & præ frigido magis beneficam; non enim deperdit vim nutritiam, & majorem acquirit tum fixa dissolvendi, tum acida corrigendi, ut non immerito scripserit Aetius a societatem quamdam ad balneum habere Vinum ipsum: loquebatur quippe de Vino Aqua fervente Calefacto.

Balneo ipso calido tumescere sanguinem experimur, ejusque motum irritari. Pari ratione credibile est, pocula Vini Calidi allambentia venas, atque arterias Stomacho insertas, pigro earum sanguini rarefactionem, celeritatem, salium volatilium evolutionem indere, per quæ omnia major emicet inibi calor, major per nervos spirituum affluxus, vis ipsa fermenti digestivi, & circumprementium musculorum vehementior fiat.

Naturæ solertia in ditando ventriculo venis, atque arteriis, eo spectare visa est, ut ad celebrandam coctionem uberes quosdam caloris fontes in promptu haberet; ad Stomachi enim fundum, & latera sanguis effervesceat, *b quasi ignis accensus*, ut loqui amat Villisius. Nos autem parum intelligentes bona nostra, indulgemus poculis frigidis, & in divinam magistram irreligiosi deprimimus fontes illos, atque repellimus. Si nimio redundant calore, ratio quædam nos regit, & naturalis medendi peritia: ubi verò necessarius calor oblanguescat, ut sæpius evenit, nostram ipsi cladem, potiores improfperi lente forbemus.

Ut

a *Tetrabli 2. serm. 3. c. 7.* b *De ventric.*

Ut pingentis manus a linea, quam artificiosè ducebat, si per vim temerariam cogatur aberrare in alium tractum, obturbat decorem, & progressum imaginis: ita ordo coctionis, quem incipit a primo cibo natura, & veluti præfigurat, potu frigido superveniente transponitur, atque confunditur. Fermento panis in Aqua calida dissoluto, & in massam farinaceam agenti, si frigus obrepserit, panis tenax, atque infermentatus efficitur. Olla fervens per aquam frigidam injectam restinguitur; sanguis manans a vena faucia ejusdem frigidaë contactu sistitur sæpius, atque fixatur. Si frigidam affuderimus sanguini extracto a manu, vel pede, & adhuc soluto in Aqua calida, statim concrescit in grumos baculo hærentes, eò densiores, ac tenaciores, quo magis sanguis chylo recenti, & semicrudo fuerit perfusus.

Exemplis tam clavis admoniti, jure possumus suspicari, non dissimilia contingere in Stomacho, ubi massa ciborum, incipiens inter comedendum colliquari, & fervere, potu frigido permaduerit. Particulæ scilicet cibi jam positæ in conatu dissolutionis, percussu quodam, & quasi retrogrado motu coguntur iterum implicari, ut novo molimine opus habeant ad evolutionem suam resumendam. Illud saltem liquet, quoties haurimus poculum frigidum, toties refrigerare massam ciborum, in ventriculo jam calefactam, & toties iterum calefaciendam: quod an pro sit felicitati coctionis prudentiores me judicent. Notum est, inquit Boyle, ^a mihi menstruum, quod in metallum quod-

^a *Detect. penetr. vitr.*

quoddam, dum frigidus esset liquor, vel tepidus dumtaxat, non agit, cum tamen calore intensiori reddito, id ipsum in pulverem, calcemque reddat. Tanti aliquando interest liquorem dissolvendis affusum rebus frigidum esse, vel calidum.

Quam amice sint Stomacho calide potiones, ostendit usus The, Caffè, Coccolatæ, quæ licet multum habeant spirituosæ substantiæ, salibusque turgeant volatilibus oleosis, attamen si bibantur frigida, & gratiam, & robur videntur amittere, nec juvant naturam, ut consuerunt calide hausta.

Partes corporis, quæ tegi non sunt assuetæ, facile ferunt injuriam frigoris; partes verò, quas interior natura locavit, & munimento musculorum, atque cutis obsepsit, a frigore tutas esse voluit, ut propterea ejus appulsus peregrinus sit, & violentus, nec expers nocuementi. ^a *Ulceræ Calidæ gaudent ex confesso, quia tegi assuetæ sunt, inquit Hippocrates; meritò igitur & ipsæ Venæ, quia sunt in Calido; meritò etiam ipse thorax, & ventriculus ipse a Frigida superatus moleste fert, & mortem minatur.* Verba sunt ejusdem Divini Senis, quorum veritas in Stomacho præsertim apparet delicatiore, cui cum non infirmum robur ad vim frigidi potus perpetuò exsuperandam, vinci tandem ipsum, & pessumdari necesse est. Nec exempla brutorum, Aquam Frigidam innoxie bibentium huc quadrant, nisi & fœno velimus homines uti ob eandem rationem. Rectè Hippocrates, ^b *neque ipsam, inquit, sanorum dietam, ac alimoniam, qua nunc utuntur, inventam fuisse censeo, si suffecisset homini idem cibus, & potus, qui bovi, & equo.* Quid

^a De humid. usu c. 6.

Quid potentius fermento digestivo Struthiocameli? Existimavit tamen Clarissimus Nepos meus Vallisnerius, illud a calore actuari, & ejus defectu languidius agere, inquit enim: ^a *Posto da me sopra una lastra di ferro, la tinse subito d' una macchia oscura. Et paulo post. Se ciò fuora del suo nido, e per dir così, della sfera della sua attività in pochi momenti operò, che farà poi colà dentro attuato dal calore, pregno degli spiriti suoi nativi?* Ex quibus postremis verbis illud etiam elucet, latitare in fermento multum spirituum, quorum motum, & expansionem solvendæ ciborum massæ occupatam, reprimi a potu frigido, & debilitari necesse est.

Potione frigida in ventriculum debilem illabente, tum corpori, tum animo torpor quidam obtingit, donec Vinum incaluerit. Fatigamus nempe naturam non necessario labore, ac nativæ inertiae coctionis novas moras, atque obices ponimus, ut non mirum sit tractu temporis non corpora nutrir, sed morbos. ^b *Inæqualis Calor, aut Frigus eadem die, cum talia fuerint, morbos Autumnales faciunt,* inquit Hippocrates. Quid autem aliud est cibum calidum, & potum frigidum alternè sumere, quàm istam imitari Autumnalis aeris inæqualitatem, & traducere in viscera?

Suspikor quoque, ductus excretorios glandularum ventriculi non parum corrugari a potu frigido, tum succum ipsum digestivum ex iis manantem, eo perculsum afflatu nonnihil crassescere, ut geminato coctionis damno, & glandulæ minus suppeditent liquoris frementativi, & liquor ipse
mi-

^a *Notomia dello Struzzo.*

^b *De humor. n. 4.*

minus sit, quam antea idoneus & ad fluendum, & ad agendum. Fibræ ipsæ ventriculi motrices, & blando agitu coctionem juvantes, aspersione frigidi potus rigidiores fiunt, & minus agiles; ipsique spiritus per eas intercurrentes, fixantur quodammodo, aut saltem deprimuntur, ubi præsertim pauciores fuerint, & minus validi.

Cum Vinum frigidè haustum, in debili, & tardo Stomacho diu moram trahens facilè ace scat, credibile est cibum sub specie chyli a piloro egressum, salibus acidis abundè tinctum haud posse subire legitimam perfectionem in intestino duodeno, succumque ipsum biliosum potius inde compesci nonnihil, & figi, quam ad solvendum, & volatilifandum incitari. Talem autem culpam tum primæ, tum secundæ coctionis multorum malorum fœcundam esse, nemo ausit ambigere.

Quemadmodum musti, pomacei, & aliorum id genus succorum fermentatio tempestate calida melius, & expeditius succedit, & Chymici quoque res digerendas loco calido exponunt, ita Vini Calidi auxilio promptius, quam frigidi, digestio ciborum humana perficitur, & maturescit in chylum.

Frigidum, ut ait Philosophus, non ingreditur opera naturæ nisi per accidens, caloris excessum contemperando: propterea non diffiteor, forti Stomacho id non esse inutile, cum videamus & sanos homines, & bruta potu frigido uti sine noxa. Sed quemadmodum rigorem Hyemis, atque ventorum delicates plantæ non ferunt, robustæ ferunt, ita remissius se habens, & magis tenera constitutio partium ventriculi fluidarum, & solidarum, cum

E

nullum

nullum præferat caloris excessum, & idcirco sustinendæ frigidi potus asperitati par esse non possit, sensim oblæditur in functionibus suis, & valetudinem labefactat: quæ detrimenta sensim quoque contingit obliterari, frigido potu in Calidum demutato.

Tanti momenti est addere unum rebus, vel demere caloris gradum, ut ex hac potissimum accurata dispensatione, quæ fiunt in regno animali, vegetabili, minerali, videantur esse suspensa. Sol accedens, aut recedens quàm variè afficit naturam! quantas movet, maturat, intercepit productiones! Adauctus itaque per actualem Vini calorem in digestionem ventriculi tum partium continentium motus, tum contentarum, atque impetum facientium, adjumento erit, ut cibi melius, quàm antea, concoquantur.

Placeret quibusdam, quos consului, advocare huc Calidum, assertum ab Hippocrate in aureo libello de Veteri medicina, nempe Calidum acre, aut Calidum acidum, amarum, falsum, vel alterius ignoti generis, quod in succo habitat digestivo; quod Calidum, ubi fortè oblanguerit, ab adventitio Vini suppetias, & vigoremumat. *a Simul autem (inquit) adest Calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis, verum nullam potentiam majorem quàm convenit, videlicet habens. Illud autem exacerbans, manifestat nobis majorem salinarum particularum motionem ab actuali Calido inductam, per quam cibi perfectius dissolvuntur, & transeunt in chylum. Possunt enim*

nim hæc Hippocratis Calida in triplici statu reperi-
 ri ; nempe vel nimis aliquando libera sunt , &
 conspicua ; vel obtusa nimis , & depressa ; vel con-
 venienter permista , & cum aliis principiis in æqui-
 librio posita , ut nec emineant , nec jaceant . Pri-
 mo modo morbosa sunt , & fræno indigent . Se-
 cundo modo pariter in vitio sunt , & opus habent
 incitamento , ut ad salubrem agendi mediocritatem
 redigantur , quod perbelle in duobus casibus propo-
 sitis efficit Vinum Calidum . Calore scilicet Vini
 extrinsecus adveniente , sibi que associato , majorem
 internus acquirit potentiam motricem ad cuneolos
 salium exagitandos , & cibis intrudendos , cum præ-
 fertim Calidum hoc adventitium actuosus & ipsum
 particulis insertum sit , atque conjunctum .

Putant alii beneficio Vini Calidi rarefcere san-
 guinem Stomachi vasculis inerrantem , & spiras
 aeris ipsi inclusas in majorem erigi nifum elasticum :
 hinc spatiola in sanguine ampliora , & minor suc-
 cedenti novo sanguini resistentia , idest major copia,
 & celeritas . Ubi autem plus est novi sanguinis , &
 magis agitati , ibi vigor quidam vivificus floridior,
 & actiones organi perfectiores . Ipsa quoque com-
 pages ciborum , dilatato interno aere , fit solutioni ac-
 commodatior , & magis pervia subintranti fermento .

Alii dicunt , a Vino , quod calidè bibitur , fa-
 cile recipi effluvia , intra Stomachum a sanguine
 transpirantia , quæ frigus perimeret . Vinum ita-
 que tum propria virtute turgens , ab externis igni-
 culis excitata , tum halitibus a sanguine haustis ,
 auram putant emittere blande actuosam , perva-
 dendis cibis , & recludendis aptatam ; rem proban-

tes exemplo aeris, qui conjunctus radiis solaribus inducit fructibus maturitatem; nec dissimilia contingere veris tempore, cum vigor novus commovet rerum semina,

Et Zephyro putris se gleba resolvit.
ita ex corporibus electricis per frictionem calefactis vires emanant, quæ aliter in iis otiosæ, ac sepultæ jacuissent.

Nonnullis venit in mentem, succos eructatos a ventriculi glandulis melius conjungi Vino calenti, quàm frigido, & illud tingere intimius, atque impregnare. Major hinc facultas Vino inducta solvendi cibos, & in chylum elaborandi, cum vires Vini nativæ vim acquirant ab ea tinctura specificam, & singulariter ad id operis determinatam.

Quidam simpliciter malunt volatilifari succos torpentes per Vinum calefactum, acui bilem lentam, succumque pancreatis nimis obtusum, totamque sanguinis massam a diathesi coagulativa vindicatam cursui, & transpirationi aptiorem fieri: sedimenta hinc, & ad instar capitis mortui fixationes humorum, aut factas deteri, aut ne fiant præcaveri.

Nec defunt, qui huc arceffant materiam quamdam ætheream, quæ præcipuam habet tum cibos, tum fermenta subtiliter agitandi, & comminuerendi potentiam, quæque copiosior sit in Vino Calido, quam in frigido, cum calor ipse nihil aliud sit, quam æther concitatus, & uniformi motu celeriter agitatus, ut ipsi putant.

Quid si in hominibus nostrarum regionum novitate ipsa bibendi calidè natura excitetur ad novos mores, novamque texturam chylo, & fluidis
omni.

omnibus inducendam? Præclarè enim Arethæus.

Si usitatus, inquit, *malo victus*, in quo morbus alitur, desierit, non ulterius hominem infestat; simul enim cum priore victus specie morbus recedit. Ita ille. Transitus verò a Vino actu frigidus ad Calidum ita est nobis inusitatus, ita totam victus rationem præcipuus ingreditur, ut videatur a pristina diversam efficere.

Coercet etiam homines Vinum Calidum ab intemperantia bibendi, & ob hanc rationem & morum, & digestionis, & vitæ confert concinnitati; forbillamus enim illud, non confertim bibimus: ex quo evenit, ut longior, & facta per formulas irrigatio, lentam pluviam imitata, magis imbuat fauces, ipso interim calido liquore, ob parvum suarum tenuitatem, penetrante glandulas salivales, & contentos in illis succos eliquante, ad faciliorem sitis moderationem. Certè nonnulli, qui Vino Calido utuntur, mihi affirmarunt, se paucioribus poculis, atque brevioribus contentos esse, quam si frigide biberent.

Duce quidam Erasistrato, atteri cibos in ventre contendunt, & depulsis fermentis, quibus hactenus honor est habitus, solam concelebrant triturationem. Cum verò triturationis hæc robur exigit organorum alterno ictu prementium cibos, & contudentium, idque illis efficacius queat afflari a Vino Calido, quam a frigido: propterea per istam sententiam nihil videtur detrahi commodis a potu Calido in ventriculum importatis. Luctatores, antequam certamen inirent, sibi musculos calefaciebant;

bant; & athletæ, qui unice studebant nutritioni, & motuum robori, numquam bibebant Frigidè, referente utramque rem Mercuriali. ^a Sed antequam repudientur fermenta, æquum est mentem advertere ad observationes, & lumina, quæ attulit Valisnerius meus, dum disseicaret ventriculum Struthiocameli.

Toedet jam te obsequii mei, plus afferentis nugarum, quàm volebas; & in tam variis opinionum commentis plane intelligis, Veritatem, quæ una est, non posse consistere. Possunt tamen omnes ejusmodi conjecturæ conferre aliquid ad indicandam præstantiam Vini Calidi; verbis enim potius, quam re ipsa discrepantes, multiplici titulo usum ejus nobis prodesse commonstrant. Commercialia remedium, ac naturæ, in recessu viscerum celebrata nemo assequi valeat; sed mihi major ad ea caligo, qui mutæ insuetus praxi beatius semper judicavi, quid morbum tollat reperire, quam quomodo tollat. Vale.

AD

A D E U M D E M

Doctissimum, & Eruditissimum Virum.

PUlchrum esset, Ludovice Doctissime, te decerpere aliquid ex recondita, qua plenus es, eruditione ad exornandam causam Vini Calidi; multa enim illi fiet laudis, & quasi auctoritatis accessio, si origine ab antiquis usque temporibus deducta nobilitetur. Difficile est inter potionum illecebras inferre præcepta tuendæ valetudinis, & docere homines delicatos saniozem sitim: amoenitate tamen styli tui, & gravitate iudicii Vinum Calidum approbante, non parum decedet noxæ a publicis moribus, & ut egregiis adversus Pestem documentis nuper auxisti rem Medicam, ita depulso a poculis frigore, salubritatem bibendi munus tuum facies.

Galenus, Celsus, & alii Principes veterum Medicorum tum Aqua, tum Vino Calido aliquando usi sunt in ægris tractandis. Meminit etiam, Galenus cujusdam Philosophi Mitilenei, qui consueverat semper calide bibere, cumque aliquando febre detentus, jussu Medicorum aquam frigidam invitò bibisset, ex ea temeraria mutatione mortem obiit. Notandum, inquit Plinius, *nullum aliud animal, præter hominem, calidos potus sequi*, quasi castigaret mores seculi sui nimis propensos ad Potum Calidum.

* Athenæus hanc refert Platonis sententiam: Si siti caliditas aliqua sit injuncta, frigidi exhibet
desi-

desiderium ; si frigiditas, Calidi . Ita Plato lib. 1. de Rep. Ex quo apparet , ab ævo usque Platonis, ubi conditio Stomachi posceret, usitatam fuisse portionem Calidam.

^a Hippocrates dum scribit, Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ, indicare videtur, ad hæc vitanda incommoda calide bibendum esse .

Multo usui erat Aqua Calida in conviviiis Romanorum : hinc illud Martialis.

*Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clausa culina foco.*

Crediderim autem idcirco expetitam, & celebrem fuisse, quia convivæ, qui essent Stomacho parùm firmo, & frigore læderentur, mixtura illius sibi Vinum calefacerent, atque attemperarent.

Filios quoque Principum, quorum mensa cautiùs regebatur, assuevisse potui Calido, subinnuere videtur Tacitus ita scribens: ^b *Innoxia adhuc, & præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico; dein postquam fervore aspernabatur, frigida in aqua affunditur venenum.*

Plautus in milite glorioso inducit servos ita invicem loquentes.

Palestrio. *Neque tu bibisti?* Lucrio. *Dū me perdant, si bibi.*

Si bibere potui. Palest. *quo jam?* Lucr. *quia enim oborbui.*

Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

Sed hæc nimis pauca sunt, & leviter adumbrata potus Calidi monumenta, nec satis aperiunt

an

^a 5. apb. 18.

^a Annal. l. 13.

an ut Aquam, ita Vinum igne calefactum biberint aliquando antiqui, & assidue biberint. Mihi autem totos dies illitteratissimos inter medendum & ambulandum agenti, clariora non suppetunt. Rogo te, atque obsecro, ut impendas otii aliquid in hanc rem, deque amplissima Bibliotheca, in qua non minor magnis Scriptoribus sedes, me Stomachis prodesse debilitatis tentantem libenter adjuves. Vale.

A D E U M D E M

Doctissimum Virum.

CUr Episcopus Mutinensis, & Consiliarius Tamburinus nullo medicamento sanari potuerint, & demum quotidiano potu Vini Calidi a vetusto morbo sint liberati, quæstio est non minus curiosa, & pulchra, quàm difficilis. Nimium tribuere calori videamur, si unicè illi assignemus pulcherrimam curationem. Si confugimus ad ceteras Vini facultates, cum eæ in Vino Frigido nihil profuerint, necesse est, ut ad calorem iterum revolvatur oratio, tamquam illas excitantem, acuentem, & languentis naturæ usibus accommodantem. *a* *Frequenter succedit, quod id, quod aqua sola non potest, possit cum ea conjunctus calor.* Ita doctissimus Guglielminus. Eodem modo se res habet in Vino. Aut novas vires acquirit a calore, aut insitas auget, aut mira quadam motione agitur, discutiendo naturæ vitio singulariter idonea, & quasi specifica. Latent nos adhuc legitimæ leges coctionis, & fermenta ipsa

F non

a *Dissert. phys. med. mech. pag. 105.*

non carent obscuritate, cum an sint, quid sint; a quo veniant fonte, unde sibi conflent tam miras, & varias dotes, nondum planè perceptum sit, & cognitum. Quid itaque Vinum Calidum conferat coctioni, divinare non possumus. Multas tetigi superiùs de illius actione conjecturas, sed cum res hæc difficiles habeat exitus, & multarum sit fœcunda cogitationum, liceat iterum eadem oberrare chorda, & ad scopum medicum propius accedere.

Suspicio quædam, tamquam ventus, eo me impellit, ut existimem proficere potum Vini Calidi, obstructions aperiendo, & vias sanguinis emundando; cum enim celerrimus sit ejus in sanguinem transitus, credibile est, particulis quibusdam utilis inter occurrentes cibos tamquam in filtro relictis, oppositas in glandulis ulterioribus moras, & stagnantia corpuscula, si quæ sunt, tum cursu rapido perumpere, tum secum abducere. Qui Vinum sumunt valde calefactum, affirmarunt mihi, se urinam emittere præter solitum calefcentem, ex quo significatur impressum illi calorem plusculo tempore conservari, donec omni corporis angulo pererrato, circuitum suum absolvat. Hæc præsentia caloris quàm fortius evibrat ejus particulas, quam facit altius penetrare in pigros succos? *Calida temperata*, inquit Galenus, ^a *grata amicaque sunt*, funditur enim quod in corporibus nostris concretum fuerat. Eruditissimus Jo: Bonhies, ^b *sal*, inquit, *volatile Vini alcbali tartari fixo per convenientem digestionem adhærescit, & ambo simul alembicum conscendunt, paucissimis, vel nullis terrestreitatibus* in

^a lib. 4. de simpl. med. fac. c. 1.

^b Dissert. de acid. & alchal.

in fundo relictis. Ita ille. Particulæ autem volatiles Vini Calidi, per obstructa loca sæpius transeuntes, non disparem habent facultatem abripiendi tartareas atomos ibi stagnantes, & per vasa, tamquam alembicum, attollendi, ut fluxui sanguinis involvantur.

Juvat hinc paucis commentari eruditissimum Lancisium, & quæ præclare scripsit de leni Austro, mei juris facere. ^a *Hic siquidem ventus, inquit, quemadmodum in frugibus, arboribusque florum eruptionem, aut austeriorum fructuum maturitatem citissime promovet, ita nostris corporibus uberiore etiam transpiratione mirè blanditur*. Paria sunt Vini Calidi beneficia. Lacescit, & blandè versat succos torpentes, evolvit substantiam tenuem, atque volatilem iis implicitam, idest facit illos agitari, & maturescere. Permeabilia idcirco reddit corpora, solutis quæ cruda erant, ac fixa, & obstabant fluxui, ac transpirationi fluidorum. *Dulce enim sulphur, quod a Zona torrida cum Austris defertur, leniter ingeritur, laxatque tam solida quam fluida, viventium machinas constituentia*. Ita ille. Nil dici poterat concinnius ad explicandam Vini Calidi prærogativam; leniter enim ingeritur, abundat sulphure tum nativo, tum adaucto, & excitato a peregrinis effluviis, ipsi per ignem infusis. Laxatio hinc blandissima stagnantium corpusculorum, canaliculis ipsis velut rore quodam balsamico illitis, & adapertis. Sed audiamus reliquam magni Auctoris concinnitatem. *Unde, inquit, Crises in ægrotantibus per sudorem, hæmorrhagiam, & potissimum per anacatharsim (quæ Aquilone obtinente subsistunt) ab eodem*

F 2

be.

^a De nat. Rom. Cæli qual. cap. 4.

benigniter flante Austro sæpissimè promoveri observamus. Videntur hìc monstrari tamquam digito vires Vini Calidi aperitivæ : unde enim vetusti Asthmatis interceptio, nisi depulsis per urinam & cutem succis, qui pectori futuri erant infesti? Ea verò depulsio vix fieri poterat sine liquidiori compage ipsorum succorum, & semitæ liberiori transitu, per quam fuerant secernendi: quæ utraque bona consequuntur potestatem Vini Calidi, gelatinosis concretionculis recludendis aptatam. Gravia sunt illa verba (*quæ Aquilone obtinente subsistunt*) Parvus autem Aquilo in casu nostro est actuale frigus Vini, quod in debili, & crudo Stomacho tantum distat a benignitate Vini Calidi, quantum Aquilo ab Austro.

Fortasse hæc perperam in meos usus detorta sunt, sed liceat ingenio inopi surripere aliquid ex alienis divitiis, ad sustentandam bonam causam.

Consuluit natura exturbationi sedimentorum, quæ hìc illic in vasculis hærent, assiduo fluxu, & propulso sanguinis; sed ubi sanguis ipse crassior est, & lentis, pigrisque scatet particulis, ubi tardior in motu, potius novas adjicit concretionculas, quam vetustas abrasat. Si quando itaque actuosis, & spirituosis particulis onustus incedat, æquum est arbitrari, tunc obstantes moleculas divellere, atque averruncare, ritu fluminum, quæ lutum, & arenas eo sibi facilius involvunt, quo fluunt concitatus. Vino frigide hausto calor actualis venit a ventriculo, & sanguine; cum verò tantum amittant partes caloris, quantum alteri communicant, palam est majorem caloris gradum, & energiam, sanguini provenire
a Vi.

a Vīno Calido, quam a frigido.

Si detur aliquis inter vasorum tunicas per poros accessus, putarim ex ipso ventriculo emitti halitus a Vīno Calido in proximas venas, atque arterias, a quibus agilior fiat inclusus liquor, & ad obvios grumulos exterendos magis idoneus. Adeo nimirum velocia sunt Vini Calidi commoda, ut antequam peragret tota mole sua vias chyli, & sanguinis, jam prodesse incœperit; nec obscurè notescit ex utilitate balneorum, & fomentorum, pervias esse membranas tum emittendis, tum suscipiendis halitibus.

Inducere videtur sanguini Vinum Calidum velut quemdam lenem orgasmum, aut æstum, per quem resistentias in cursu repertas paulatim absorbit; additus nempe calori calor, & motus motui obstruentem materiam laxat, ac diruit.

Obstructionum causa tum ex situ est canaliculorum angusto, & flexuoso, motum sanguinis retardante, tum particulis ipsius sanguinis, gravitate, magnitudine, plicabilitate peccantibus, idest, habentibus aliquid cruditatis: infusis autem sanguini tamquam cuneolis per Vinum Calidum, rarefacto illius aere, atque in maiorem promotum elasticum, adauctis motuum momentis, facile est laxari vascula, & mucos solvi adhærentes, ac resorberi. Si lymphæ, vel sanguis subsistant in habitu corporis, adhibemus illico Vini spiritum, aut Vinum ipsum calefactum, ut vel transpiratu abscedant, vel extenuatione, ac motu addito in circulum redeant.

Certum est, fibras vasa sanguinea cingentes roborari halitu Vini Calidi, ipsamque substantiam
flui.

fluidam fibris inclusam, quæcumque illa sit, fieri magis actuosam; hinc motus contractionis, quo sanguis urgetur in cursum, atque attenuatur, validior emergit, quod mirificè prodest stagnantibus in via corpusculis agitandis, & disjungendis; ut enim ventus quo fortior est, eo magis frangit oppositas arbores, atque ut torrentis impetus diruit pontes, ita (si fas est magnis parva conferre) occlusas minimas vias sibi sanguis aperit eo potentius, quo fortius impellitur. Utque aqua stagnans in spongia pressu manus elicitur de loculis suis, sic vivida systoles canaliculorum suorum elidit succos quiescentes, & protrudit in cursum.

Si verò cutis glandulæ in culpa sint minus liberæ transpirationis, eadem sentiunt per Vinum Calidum beneficia, totum corporis habitum salutantia, & Crisim promoventia, cujus tanta nobis necessitas est tum ægrotis, tum sanis, ut ea intercepta, nec convalescere a morbis facile possimus, nec sanitatem tueri. Occurrit hîc recentissima observatio.

Episcopus noster invisens nuper Ecclesias Montium Mutinensium sibi subjectas, dum equo vêtus quodam die iter faceret per ardua loca, frigidam auram repente motam adverso pectore totam excepit. Sub initium noctis paululum illi angustia in ducendo spiritu, quasi umbra quædam vetustissimi mali, atque inchoamentum; sed cum in cœnula Vinum præcalidum bibisset, timor omnis, & angustia evanuit. Res hæc me admonuit, ex adaperitis, aut occlusis meatulis, qui sunt in cute, subnasci, aut sanari non raro morbos, & vel tacente

San-

Sanctorio, verum esse illud Asclepiadis, ^a male nos affici, *si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt.*

Ipsæ glandulæ Stomachi aliquando gelatina quadam obductæ sunt, aliquando succus ex iis emanans peccat densitate; utrique autem huic vitio vis Vini Calidi, aperiens, ac spirituosâ præsentiſſimam medelam afferre potest, ut tum novo affluente succo, tum vetere rarefacto functiones Stomachi fiant vividiores. Pari facultate si quid lenti natat in sanguine, subigitur per Vinum Calidum, & a morboſis implicationibus avocatur, ut enim notat Hippocrates: ^b *Quæ facta tollunt, ante facta fieri prohibent.*

Videtur itaque mihi Vinum Calidum stagnantia corpuscula dimovere, ac de quiete, vel nexu suo fortius exturbare, quam frigidum. Vale.

Mutinæ Idibus Octobr. 1719.

AD

^a Cels. in proœm.

^b 3. in 6. Epid.

A D E U M D E M.

D Electatus sum diffidio trium amicorum, qui de modo, quo proſit Vinum Calidum, quæſtionem agitabant. Erant illi Antonius Montuſius, Hortenſius Benedellus, & Franciſcus Bernabæus: primi duo jam clari medendi laude; tertius Medicinam recenter ingreſſus, plus habebat in dicenda ſententia celeritatis, & fiducia, quam roboris. Ergo alios adauçter præcurrrens:

Qui mecum, inquit, norunt late regnantem in Vino potentiam acidi, & alchali, facillime vident ex eo calefacto petendum eſſe principium, quod alterius ſalis in fermento digeſtivo peccantis exceſſum moderetur, alterius defectum impleat. Partes Vini oleoſæ, volatiles, inflammabiles multo alchali turgent, partes tartareæ multo acido: ex hac gemina dote fermentum his, aut illis depauperatum pro naturæ ſuæ indigentia, & pororum aptitudine facilius unius generis ſubſtantiam ſibi aſſociat, quàm alterius, quemadmodum videmus Aquam regiam facilius atomos aureas, quàm argenteas delibare, ac recipere in ſinum ſuum. Ita caput mortuum vitrioli, nitri, aluminis ebibit ab aere ſal ſui generis, quo riviviſcat, aliis rejeçtis. Actualis autem caloris eſt, laxare Vini elementa, ut huic ſeparationi fiant opportunitiora. Ergo peccet in Stomacho acidum iners, fixum, aut etiam corroſivum: a ſulphuris Vini benignitate corrigitur; vel quoddam ibidem ex alchali redundante ſit vitium: a natan-
tibus in Vino particulis acidis leniri poterit, atque
com,

compesci, sollicitante præsertim æthere, qui in calefacto liquore copiosiores habet poros, & validiores facit vibrationes; ut enim docet Franciscus Baile, *a multis, aut a majoribus poris, plures, aut majores materiae etherae rivuli detorquentur, determinanturque ad majorem impulsum.*

Videris mihi, ait Benedellus, non solum habere ipse mirum ingenium, sed etiam aliis rebus impertiri; Vinum enim per te sapientissimum evadit, dum adeo artificiosè, prudenterque dispensat in Stomacho dotes suas. Laborat Stomachus alchali penuria: en Vinum revellit protinus de fonte suo copiam alchali, ut illi subveniat. Laborat acoris inopia: pari providentia illum implet divitiis acidis. Sed bone Vir, adjuva me ad hæc clarius intelligenda. Si alchali Vini transfertur in acidum Stomachi, eique inferitur, & salubrem inducit mediocritatem: quid fiet de acido Vini jam sibi relicto? quam invadet potentiam alchalicam, cum hæc in fermento deficiat, aut novo acido sit exsaturata? Nonne vides, correcto fermenti acido, conspicuum fieri, nudum, effrenatum Vini acidum, ut mali tantumdem facias, quantum ademeris?

Idem potest dici de partibus Vini alchalicis. Earum acido ad fermentum transvolante, nonne remanent intemperatae, ac Stomacho infensæ? Dum itaque hinc gladiolos vagina induis, hinc denudas, non minus obnoxium injuriæ Stomachum relinquis, ac prius fuerit.

Dic etiam, cur saliva poros habet tum liquori alchalico, tum acido admittendo idoneos; spiri-

G

tus

tus enim salis armoniaci, ac vitrioli pari facilitate illi possunt affundi, ac permisceri; fermentum verò Stomachi, quod est de salivæ familia, repudiet, ut putas, modo alchalias Vini partes, modo acidas.

Contingit etiam dubitare, cur acidum Vini sejungatur a suo alchali, ut peregrinum exsaturet, quod est in fermento. Quæ vis mechanica istam faciat in Stomacho separationem, cum ad extrudendum acidum, quod latet in Vini spiritu, opus sit sale tartari, calce, aut alio rectificationis ingenio per ignem adhibito. Tu verò hanc rem adeo facilem putas, ut sola cogitatione perficere videaris.

Si tamen fingamus, particulas Vini acidas in fermentum transire nimis alchalicum, alchalias verò in acidum: parva inde ad ciborum coctionem accedet utilitas, cum certum sit ex Chymicis experimentis, salia hæc mutuo confictu se citò conficere, & quodammodo extinguere, dum post brevem luctam abeunt in offam, aut in sal tertium, quod sua natura non dissolventem vim habet, sed abstergentem, & saponariam.

Susplicari etiam licet, particulas cibi solidas, aut lentas interjectu suo, & permixtione non sine re salia hæc nudis frontibus pugnam inire, nec facultatem Vini multo cibo involutam, integros ferre posse, atque incorruptos aculeos ad sananda fermenta. Præstaret Vinum Calidum bibere jejuno Stomacho, si tuæ assertioni fides habenda esset; nihil enim tunc obstaret salinarum potentiarum congressui, & mutuae contemperationi: sed nobis quæstio est de potu inter comedendum assumpto, qui ut
immi.

immiscetur cibus multum habentibus oleosæ substantiæ, terrestris, phlegmaticæ, ita vim suam applicat fermento aut hebetatam, aut peregrino sapore imbutam, ut non possit adeo facile celeberrimam illam dimicationem, conjunctionemque cum ipso subire. Compesce igitur tuam in ferendo iudicio licentiam, donec ista discusseris, & disce cunctanter sapere.

Non equidem spero, me hinc melius aliquid divinaturum, cum soleam falsi notas facilius videre, quam veri; putarim tamen aufugere a Vino, dum incalescit, partes quasdam activas, & alias alterius generis ab igne profectas, in ipsum transire; inde Vinum magis amicum Stomacho fieri, & ejus imbecillitati accommodatum. Ita potus Thè, Caffè, Coccolatæ aliquid volatilis per ignem deperdit, & acquirit, non sine majori bibentium utilitate. Opinio hæc ab Hippocrate deducta est, qui jubebat diminuere coquendo summas vires alimentorum, & medicamentorum, ut naturæ nostræ aptiora evaderent; & notum est ex Chymicis, aliquando menstruum debilius solvere corpora, quæ fortius non poterat. Mansuefactum itaque Vinum per nonnullam effumationem, & commercio igniculorum in molliores motus, & nervæ Stomachi tunicæ gratiores adactum, eam attullit bibentibus salubritatem, quam per experimenta cognovimus.

Non procul abesse a Benedelli sententia visus est Montursus in hunc sensum locutus.

Cum per calorem ignis aliquid avolet spirituum sulphureorum, fortasse salia Vini acida incipiunt emergere, ac denudari, sed leniter adeò, atque

obscurè, ut id gustum lateat; scimus quippe accescere Vinum, si diutius apud ignem, aut in sole detineatur. Suspicio hæc Vinum calefactum eam ob causam redderet salubrius, quod bili exaltandæ minùs esset idoneum; quam multa enim mala, quæ acido peccanti tribuimus, a degeneri bile sæpius proveniunt chyli fontes inquinante? Ut autem maculæ, quæ lintea inficiunt, felicius delentur Aqua Calida, quam frigida, ita hæc Vini medela intimius bilem ingreditur, castigat, abstergit actu calida, quam frigida.

Risit ad hæc Bernabæus, & me quidem, inquit, desipere mirum non est, paucis tinctum literis, & in re medica novum: vos verò graves Viros, qui copiosam ad lectulos ægrotorum sapientiam venditis, numquam putassem tam absurde sentire de Vini Calidi utilitatibus. Orbatis Vinum parte magis volatili, ut magis profit. Hujus mirificæ doctrinæ artificio potestis & Soli radios eripere, ut magis luceat. Maximum Vini beneficium in eo positum est, quod spiritus reficit animales, qui suprema sunt rota motionum vitalium: absumpta verò spirituum parte, ut Vinum obscurè ace scat, quomodo poterit illos in robur, & alacritatem erigere, cum potius figendi vim habeat, quàm odore atque halituum similitudine fluidum nerveum recreandi? Quid dicetis, si vas in quo Vinum calefit, occlusum sit sigillo Hermetico? An tunc cessabunt ejus potionis beneficia? Majora potius, ut arbitror, fierent.

Sorbillanti Vinum Calidum in promptu est lenissima quædam accensio capitis, nec deerit ebrietas,

tas, si largius, quam par est, ejus potionis indulseris jucunditati. Hæc autem testimonio sunt, sulphureos spiritus non defugisse a Vino Calido, sed potius laxitatem quamdam assecutos, per quam præsentius, & expeditius afficerent sanguinem, & in orgasmum blandissimum concitarent.

Si quid expirat a vase incustodito, adeo exiguum est, ut nec copia, nec viribus Vinum mutilet; si enim, postquam incaluit, distillaveris, non minus elicies spirituum, ut suspicor, quam si frigidum in alembico posueris. Sapor ipse Vini calefacti plus vividus, & spirituosus, quam si frigide biberes, fatis evincit potius auctam illius energiam a calore, quam imminutam, excitante quidem igne, ac nonnihil explicante particulas activas, sed motui vertiginoso reliquarum partium involvente, ne adeo celeriter avolent. Antequam Vinum aceſcat per lentum ignis calorem, aut Solis, opus est mensium tractu; nos autem brevissimo tempore, quod horæ quadrantem non excedit, illud calefacimus, ut commoveri potius possint partes volatiles, quam extrudi.

Medicina ex Hippocrate *additio* est, & *ablatio*. Deest vigor in senibus, deest in crudis, & valetudinariis. Si Vinum Calidum per acidas, & phlegmaticas particulas præsertim agit, non redintegres languentem vigorem, sed magis deprimas. Illud autem de bile castiganda commentum hic locum non habet, cum in ætate senili, atque attrito Stomacho acui potius debeat, quam profigari. Ablatio nempe Hippocratica hic non convenit, sed additio, quam per activas, & spirituosas particulas,
igne

igne agitata, perbellè facit Vinum Calidum. Sit necessarium opio scatenti sulphure impuro, ac venenato, per ignem enervari, antequam veniat in usum medicum; Vino verò jam per fermentationem defæcato satis sit frigus demere, ut salubrius fiat; calefacta enim principia Vini nobiliora, nempe acidum, & alchali, efficacius instaurant luctas suas, coctioni obsecundantes.

Plura dicerem, vindicaturus a redargutione sententiam meam, nisi me deceret verecunda inter philosophandum cunctatio, ut perhumaniter admonuit doctissimus Benedellus.

Concertatiuncula hæc, in socia per pratum suburbanum ambulatione facta, certio rem me fecit, ignota nobis esse non solum ea, per quæ vivimus, ut voluit Plinius, sed ea, per quæ sanamur. Contenti propterea esse debemus prospero eventu potionum Calidarum, memoria tenentes consilium Galeni, quod sic habet: *a Ubi primum quod ab illis utile est invenerimus, a physicis problematis recedendum est, quæ innumeris dubitationibus sunt intricata.*

Sit interim tibi fabella hæc ludentium magis, quam disputantium amicorum meorum, munusculi loco. Experientia sola Vini Calidi digna est animadverti. Cetera garrulitas circa ipsam oberrans, levis auræ ad instar est, quæ arboris frugiferæ folia modo in unam partem inflectit, modo in alteram, fructibus interim ipsa a statu suo non demutatis, nec temerariam sentientibus agitationem. Vale.

AD

A D E U M D E M

Doctissimum Virum.

SI quid mentis adjiciunt nobis res, ætas, experimenta, fatendum est inter cetera valetudinis præsidia nobilissimum sibi locum poscere Vinum Calidum; sanamur enim eodem poculo, nutrimur, & reflorescimus, abstinentes a pharmacis, quorum dotes horridulæ, obscuræ, ancipites, semper erunt obnoxiaë disputationibus, donec vigeant ingenia hominum. Quam magna salutis pars est, remedium carere noxæ metu? Eo quippe fato agimur Medici, ut ipsi nostram sæpe solertiam formidemus; exsudentque nobis non semel præcordia ob tacitam culpam medicamenti.

Me quod attinet, jam a duobus annis bibo Vinum Calidum, nec parvo cum fructu. Destillatio, qua per Hyemem sæpius cum tussi vexabar, deleta est. Gravitas quædam, & torpor a pastu etiam moderato mihi familiaris, evanuit. Obsequium ventris antea difficile, nunc quotidianum. Stupor quidam, qui digitis manuum cœperat obrepere, jam nullus est. Aciem oculorum minus hebetem habeo, quàm dum biberem frigide. Multi ex meis, qui sueverant hiberno catharro tentari, confugerunt salubriter ad Vinum calefactum, quod nunc tanto in honore est domi meæ, ut statim ac incubuit morbi timor, ejus usu se muniant, atque tutentur. Hoc pacto filiolaë Nepotis mei, quæ multæ sunt, ab obstructione, pallore, febriculis se se
vin.

vindicant, odio medicamentorum liberatæ, cum paratam sibi habere videantur intra suos lares seu firmandæ, seu recuperandæ valetudinis suavissimam facilitatem.

Dices, improbum esse, velle omnibus aut malis, aut naturis aptare Vinum Calidum. Recte dicis, sed considero plerosque hominum in nostra regione, dum sani sunt, Vinum bibere, licet discrepent temperamentis: accommodum est igitur Vinum etiam diversis naturis, & iis præsertim, quæ illi assueverint; adventitius autem calor, quemadmodum non immutat naturam Vini, sed perficit; ita non prohibet, quo minus publicè, ut si frigidum esset, possit usurpari. Competere tamen singulariter iis videtur, quorum Stomachus aut tacitè, aut palam in culpa est, nimirum senibus, valetudinariis, frigidulis apprimè quadrat: tussiculosi quoque, asthmatici, hypocondriaci, flatuosi egregiam, ut puto, ab ejus usu percipient utilitatem. Ita qui doloribus hypocondriorum, renum, ventris per intervalla vexantur, qui ad cachexiam proni sunt, tum mulieres, quæ ab utero languent, parum habebunt auxilii a potu frigido, multum a Calido.

Qui sanguinem naturâ æstuantem habent, qui tenuem bilem, qui robustam ætatem, atque ventriculum, non indigent Vino Calido. Si tamen co-usi fuerint, non admodum delinquent; Vinum enim Calidum vias referans, & abstergens, ventilationem sanguinis promovet, per quam calor noxius expirat, & absumitur, totaque inde natura sanguinis temperata magis, & lenis evadit: quippe
ut

ut aqua calida ex Galeno refrigerat, *excalefacientem nimirum humorem digerendo*; ita Vinum calefactum, cum extenuet, discutiat, & abstergat humores, purioremque ob id sanguinem faciat, vim quodammodo habet refrigerantem.

Non me latet, convaluisset quosdam a protervo dolore Stomachi, & ventris, copioso potu Aquæ gelidæ. Acrimonia succorum effera, & impetus eo gelu compressa sunt, atque subacta. Sed medela hæc raro felix Stomachum exigit valde fervidum, carnosum, & juvenilem, ut ferri possit; plura siquidem traduntur eorum exempla, qui haustu gelido læsi, aut etiam extincti repente sunt, quam qui sanati. Ecquis ausit in dubiam adeo fati aleam conjicere infirmum Stomachum? *b Plura de unoquoque præcipere licet*, ait Hippocrates. Sed tutiora sunt eligenda. Res mihi est cum frigidulo, & tardo Stomacho: huic uni opem ferre allaboro per Vinum Calidum, cujus pulcherrima laus est, nocere non posse. Utantur frigidis tum aqua, tum Vino, utantur etiam gelidis, qui calore pollent, ac robore: me satis admonent experimenta tum in aliis habita præclarè, tum in me ipso, Vino Calido adjuvari Stomachum, & cruditates inde ortas, & sanguinem foedaturas, in ipsis opprimi natalibus locis, ac emendari.

Nonnulli, qui fortasse habent vitium latens in solida quadam viscerum parte, non queunt emergere, ut suspicor, per hoc præsidium a malis suis tranquillius tamen, & diutius vivunt, quasi spina si non evulsa de vulnere, saltem hebetata. Nosti

H

Fran.

a De Simpl. med. facult. l. 1.

b 6. Epid. n. 7.

Franciscum Cignolinum, insignem Pharmacopæum. Laborat hic per intervalla sævissimo inter mejendum dolore, non sine suspitione lapidis in vesica. Crudescit illi malum a potu frigidus, mitescit a calido, ut jam senectutem Vini Calidi ope ducat minus ærumnosam.

Sed ut redeam ad meam bibendi Calidè consuetudinem, animadverto me per dies caniculares vix ferre posse Vinum impense Calidum, licet Episcopus, & Consiliarius Tamburinus constanter ferant. Cautè idcirco, & paulatim sumo frigidiusculum; sed lenito aeris æstu, ad morem redeo. Attempero etiam mihi aliquando Vinum Calidum mixtura frigidi, prout Stomachus varius est, nec semper sibi similis; ut enim concentus musicus ex quadam resultat fidium intentione, ac remissione, ita Stomachi tonus modò præcalido gaudet potu, modò subfrigidus; inest quippe huic visceri sapientia quædam, & cum nihil didicerit, omnia intelligit, ut de calido innato ajebat Hippocrates.

Hac adjutus bibendi regula, levius fero annorum incommoda, & interdum mihi videor quasi viridis. Ætas certe anteacta minus habuit salubritatis, serò enim didici potum calefacere. Deditus corporis exercitationi partim diem tero visitationibus medicis, partim deambulo ad agellum meum suburbanum, cujus viticulas, & arbusculas sæpius numero. Voluptas bibendi Calidè adeo me tangit, ut modicum prandium, & cœnula, ob potus jucunditatem luxum quemdam habere videantur. Una me res perturbat, ingenii tarditas nullo Vini æstu calefacta. Quo magis rogatum te velim, Eruditissi.

59

ditissime Ludovice, ut commoda Vini Calidi, patronum hactenus nacta indifertum, sub tuam recipias auctoritatem, atque tutelam.

A D E U M D E M.

NE putes, Vir pietate, ac litterarum gloria præcellens, potus Calidi laudes intra Vini limitem contineri, atque compesci. Decurrunt illæ copiosius, & blandissimi, ac tutissimi remedii titulo Aquam Calidam ornant. Cumque sciam te valde sollicitum esse pro morbis Pauperum, Ecclesiæ tuæ subjectorum, & possis hinc persæpe inemptam opem illis afferre, dicam adhuc paucula de hoc argumento,

Nobilis Monialis ex Cœnobio Mutinensi Divæ Ursulæ, annum agens 45. horrendam vini sanguinis per tussim ejecit. Sedato effluxu cœpit, me consulente, Aquam bibere, Vino penitus dimisso. Cum a frigida, & tepida læderetur, adeo calidam sumpsit, ut penè ureret fauces, sed tanto Stomachi tum oblectamento, tum auxilio, ut mirifice se refocillari perciperet ab ea bibendi ratione. Itaque jam quartus labitur annus, ex quo in formidatum sanguinis rejectamentum, lenita succorum acrimonia, non recidit. Ipse quin etiam refluoruit menstruorum cursus, vel vitio suo, vel ætate antea languidus, ac exarescens. Nimirum, ut parvæ res sæpe magnorum morborum sunt causæ, ita parva remedia interdum liberant a magnis morbis. Sed præcipuè in hoc eventu elucet, quam tenui mutatione insalubris potus ad salubrem convertatur, dum

eadem aqua frigide hausta, vel tepide, nocet, præcalida sanat. Magnum etiam latere in haustu calido mysterium ad retexendas sanguinis, & mucorum coagulationes, subinnuere visus est Hippocrates, dum ad anginam calidos gargarismos præscribit, & spongiis mollibus ex aqua calida expressis jubet collum fovere, subjicitque: *Bibat autem æger aquam, & aquam mulsam non frigidam.*

In morbis pectoris utendum esse potu calido fere publica Medicorum vox est. Suspectus quoque apud Galenum ^b frigida usus in febribus ipsis, & tam anxie cautus est in ea porrigenda, ut negare videatur; vult enim viscera omni obstructione carere; vult apparere prius signa coctionis, ægrum esse in ætatis flore, tempus æstivum, ipsam febrem jam inclinare: tot autem conditiones raro in ægris reperias. Intelligebat nimirum Vir peritissimus, potu frigido lædi coctiones, densari succos, crudefcere causam morbi. Major Galeno Hippocrates, *febrienti*, inquit, *c potus sit aqua calida*; & Celsus, qui Græcæ, ac Romanæ medicinæ fontes reclusit, multus est in potu Calido tum Aquæ, tum Vini, siue tractet morbos renum, siue intestinorum, & pectoris. Nec satis mente assequi possum, cur pectori laboranti conveniat calide bibere, ceteris autem visceribus afflictis non conveniat, ubi præsertim succi non peccent tenuitate, sed fixatione. Si utilis est pulmoni potus calidus ad concoquendos catharros, & expellendos, cur alibi cesset? Nonne iisdem vasculis, & humoribus omnes partes conflantur, & irrigantur? nonne ex Hippocrate mi-

nima

^a *de vi&. rat. in acut. 39.* ^b *9. meth. in cap. 5.* ^c *de loc. in hom. 39.*

nima pars habet eadem, quæ & maxima? ^a

Idem Hippocrates reddens rationem posteris, cur præscribat in febribus Aquam Calidam, ita loquitur: ^b *Si enim non frigidus ingressus fuerit potus, calidus existens, ac manens, ex corpore ægroto detrahet & vel per urinam ejiciet, vel exsudabit. Unde quaque autem apertum, & respirans, ac motum corpus, quod conducibile est faciet.*

Hoc oraculo nullum præclarius ad regendos ægros; sed nescio quo pacto sæpe negligitur, non culpa Medicorum, ut reor, sed ægrotantium, qui malunt blande bibere, quam salubriter. Rectè Martianus noster Saxolensis, ^c *Medicamentorum, inquit, refrigerantium usu incrassatis humoribus, corporibusque densatis, spontinæ evacuationes sæpe prohibentur, ut hæc non sit levis causa, cur nostris temporibus tam raro fiant crises, quæ frequentissimæ erant antiquis.*

Expertus sum in febribus etiam malignis, Aquam Calidam copiosè sumptam plus elicuisse sudoris, quàm quemcumque pulverem bezoarticum: ubi verò vires exigèrent, parum Vini multæ aquæ admiscebam, cum præclara utilitate. Ut autem æstuantem sanguinem Aqua Calida tutius interdum obundit, quàm frigida, ita torpentem feliciter excitat Vinum Calidum, quàm frigidum; rota enim digestionis, quæ in Stomacho est, promptius se volente, reliquæ quæque spirituum, & sanguinis expedite magis moventur, atque salubriter.

Non desunt tamen potioni aquæ frigidæ opportunitates suæ; sed cum rara sit febris, cui non insit lenti aliquid, & crudi humoris, per quem se-
cerni

^a De loc. in hom. ^b De loc. in hom. n. 39. ^c 2. de morb. sect. 2. vers. 194.

cerni vetantur acria corpuscula , tranquillitatem sanguinis perturbantia , isti lentori superveniens Aqua Calida remedio est , cum & fluxum illi conciliet , & sales demat coagulationis opifices , per urinæ , aut sudoris vias deportandos : ipsæ molculæ seditiosæ ingenio Aquæ Calidæ mitigantur , & per eisdem tramites abductæ , paulatim a tumultu , & labe sanguinem liberant .

Ab Aqua vero frigida intumescunt sæpe hypocondria ; & obstructions , si quæ sunt , altius figuntur , ut refrigerium ipsum naturæ allatum in noxam desinat . Ratio hæc medendi frigidè secum ipsa depugnat ; præbet enim ægro cibum liquidum actu calidum , ut facilius concoquat , dein quasi pœnituerit consilii sui , Aqua frigida coctionis organum obruit .

Itaque bibentes Calide modo Vinum , modo Aquam , juxta indolem morbi , plus proficient pauperuli tui , quàm si medicamentis saturarentur , febres divitum longa serie comitantibus .

Sed nolim prolixius abuti patientia tua . Vale.

Illustrissimo, & Doctissimo Viro

JOHANNI BAPTISTÆ DAVINIO

Serenissimi Ducis Mutinæ Medico

LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS.

S. P.

TE certe urgeo, atque urgere non desinam; Davini sapientissime, ut quæ de *Potu Vini Calidi* tam subactò judicio, styloque adeo concinno jam commentatus es, in apertum diem erumpere tandem sinas. Amo Patriam meam, Cives meos; eorum gloriam meam puto; & quando tot Viros in Arte quoque Medica egregios nostra ætas ac regio tulit, quorum nomen per exteros etiam populos sonat, & ad leras ætates permeabit: patere, ut te unum, qui inter primos es, inglorium amplius non feram. Quod tamen importunum me apud te præcipue facit, spes est utilitatis, quam in humanum genus ex lucubratione hac tua effluere posse ne tu quidem, quamquam modestissimus Vir, negabis. Et sane non tua tantum causa heic agitur, sed Reipublicæ, ad cuius bonum quicumque sapientiam ac scire suum conferre potest, debet. Eosdem autem stimulos adhuc bebam ego proxime præteritis annis Clarissimo Torio nostro, quem a perficiendo ac evulgando insigni, ac utilissimo Libro de peculiari usu Chinæ Chinæ, tum contemp-
ptus

ptus famæ, tum aliæ ratiunculæ impediabant. Vinci ille se passus est: cur tu, una cum illo ad tuendam Principis nostri valetudinem adscitus, in commune quoque commodum studia tua, atque experimenta non confers? At, inquires, grandia non promam, & opellam dabo. Opellam hercle, sed quæ pretio suo spissa nonnullorum volumina superabit. Non est sapientis e mole, sed ex utilitate, Libros æstimare. Medicamenta vero tam pauca certo profutura habet Ars vestra, ut qui unum tantummodo, sive ad diætam, sive ad curationem, exhibere possit innocentis naturæ, & fructus non contemnendi, is magna præstet, ejusque libellus pluris sit faciendus, quam tot incertorum, atque utinam non noxiorum, apud alios apparatus.

Potus autem Calidi usus quantum possit ad reparandam hominum valetudinem, pauca quidem, sed illustria, per te facta experimenta jam satis prodiderunt. Sed quoniam nova omnia plerumque suspecta sunt, atque heic adversam habemus tot populorum consuetudinem: recte factum est, quod tu simul ostenderis, etiam apud veteres id ipsum in more positum fuisse. Negabat hoc Mercurialis ævo suo inter Italos Mediccs præstantissimus; negabant & alii. Verum ea congeffit antiquorum dicta e penu eruditionis suæ Lipsius Lib. I. Cap. IV. Electorum, ut omnem ea de re dubitationem sustulerit. Subinde hanc spartam sibi quoque adornandam suscipiens e nostris Antonius Persius, rem plenius confecit Opusculo, cui titulus *Del ber Caldo de gli Antichi*, edito Venetiis Anno 1593. in quo & Medicum, & Eruditum eo successu agit, ut dolendum

dum sit, ejus Libri exemplaria aut rara nimium esse, aut neglecta. Tum hoc idem argumentum, Italus alter illustravit, nempe Vincentius Butius Libro *De Calido, Frigido, ac Temperato Antiquorum potu*, evulgato Romæ Anno 1653. ut de exteris taceam. Age vero, pauca & in hanc rem adferre mihi liceat.

Fuere olim non solum in usu, sed & in deliciis, Potiones Frigidæ; fuerunt & Calidæ. De frigidis non est qui dubitet. Imo Gelida etiam, hoc est per nivem aut glaciem frigefacta, amabatur a multis, Plinio, Athenæo, aliisque testibus. Martialem tantum dabo Lib. XIV. Epigr. 117.

Non potare nivem, sed Aquam potare rigentem

De nive, commenta est ingeniosa sitis.

Quem tamen antiquissimum morem nostris quoque temporibus vigentem, miror cur vos Medicinæ proceres, uno fœdere inito, atque altiori voce non damnetis, & e medio, quantum vobis fas est, aliquando non tollatis. Quis enim vel e Medicinæ tyronibus nesciat, varia inde & gravia in hominum valetudinem, aut illico, aut sensim, emanare incommoda, quum contra nihil certæ utilitatis afferri possit?

Et hoc quidem veteribus non incompertum, neque dissimulatum. Quare complures erant, qui non solum Gelidas, sed & Frigidas Potiones averfati, Calidas adoptarunt. Ad sanitatis tutelam primum, ut reor, excogitatus hujusmodi usus, in delicias tandem abiit, uti ex Plauto, Martiale, aliisque constat. Sola autem Aqua ad ignem calefacta contentos olim fuisse non paucos utique credam;

dam; attamen simul contendo, quum *Calidæ*, aut *Caldæ* mentio apud Antiquos occurrit, Aquam plerumque significari, non quæ sola potaretur, sed quæ ad Vinum merum temperandum æque atque calefaciendum adhibebatur. Quis enim puram Aquam, licet calefactam, in deliciis habitam facile sibi persuadeat, nisi ad ipsam accessisset aliquis alterius rei aut liquoris sapor? Juvenali Sat. V. memoratur *Calidæ*, *Gelidæque minister*. Martialis quoque non uno in loco, Arrianus, Lucianus, Seneca, atque alii, *Calidam*, seu *Caldam* expetitam in mensa ajunt. At ex ipsius Martialis Epigr. XI. Lib. I. constat, *Calidam* hanc immisceri solitam Vino. Illius sunt verba:

Jam defecisset portantes Calda ministros,

Si non potares, Sextiliane, merum.

Quibus ex verbis edocemur, *Calidam* plerumque Vino adjunctam, simulque vulgarem fuisse olim Vini Aqua fervente calefacti usum, quando ad convivas fere omnes extendebatur. Audi & Apulejum Lib. II. Metamor. *Calices*, ait, *bini jam infuso latice semipleni, solam temperiem substantes*. En *Calices* Vino semiplenos, expectantes ex lege Temperantiæ *Calidam*, quæ superfunderetur, & generosi laticis spiritum enervaret. Et revera mox meminit idem Scriptor *Aquæ Calidæ desuper injectæ*; seque Vino, quod sorbillarant, madefactum fatetur. Iterum Martialis Lib. II. Epigr. I. Librum suum alloquens, ad eundem morem alludit his verbis:

Te conviva leget mixto quincunce, sed ante

Incipiat positus quam tepuisse calix.

Hoc est, dum Vinum Aqua fervente dilutum & mix-

mixtum calices primo, tum convivas calefacit atque exhilarat, legendus eris. Habemus etiam in Anthologia Græca Lib. II. Cap. XXXV. Nicarchi Epigramma in Vas, quo *Aqua calefit*, mox bibenda. *Miliarium* appellabant veteres.

Atque hic quidem fuit illorum temporum frequentior usus. Attamen addo, occurrere in Antiquorum Libris quæ suadere videantur, nonnullos extimuisse, ne Bacchus irasceretur, si in Vinum Aquam infuderent, quamvis Calefactam; ac proinde isto, & quidem mero, sed prius ad ignem fervefacto libentius usos. Certe nulla interdum *Calida* immixtæ mentio occurrit, sed unius Vini. Martialis Lib. XIV. Epigr. V.

Si Calidum potas, ardenti Myrrha Falerno

Convenit, & melior fit sapor inde mero.

Nempe Vinum fervens in poculis Myrrhinis ebibi solebat, quo & sapor amarus, & odor suavior latici infuso accederet. Unum autem *Merum* Poeta heic innuere videtur, ut & alibi Lib. X. Epigr. XIII. quum ait:

Candida Setini rumpant crystalla trientes;
interdum enim vitrei calices fervore Vini calefacti frangebantur. Alia etiam causa fuit, cur Myrrhinis Cyathis uterentur antiqui; videlicet quod ebrietatem suo odore arcere, aut minuere crederentur. In hanc rem egregie concinunt, quæ Athenæus Deipnos. Lib. XI. habet. *Me quidem, sunt ejus verba, non, latet sæpius esse jucundissima fictilia pocula, ut quæ nobis pretio sunt advecta ex Copto. Subacta cum odoribus terræ ea coquuntur. Aristoteles Libro De temulentia: Quas ollulas, inquit, Rhodiacas nominant, &*

voluptatis gratia afferunt in convivia, eo quod excalescit Vino bibentes, minus ut inebrientur efficiunt. Et infra: Idem in ejusdem Libri alia parte scribit, Rhodiacas ollulas fieri Myrrha, odorati junci flore, croco, balsamo, cinnamomo, amomo cum argilla simul coctis. Vides & heic memorari Vinum Calefactum. Utrum hoc Merum fuerit igni prius admotum, an Aquâ fervida excalesfactum, affirmare non ausim. At certe quum Suetonius, & Aurelius Victor in Vita Claudii Tiberii Neronis narrent, ipsius nomen a ioculatoribus lepide, ac false inversum fuisse, atque corruptum, ita ut appellaretur Caldius Biberius Mero: ægre subscribam Lipsio putanti, heic agi de Vino Aqua Calida diluto. Nempe ridebatur vinolentus Imperator, quod Mero delectaretur, ac proinde in ebrietatem abripi se facile sineret. Si Vinum Calida temperatum hausisset, quod vulgare erat, & ab ipsis sapientibus usurpatum, minime se irridendum præbuisset. Et sane temperare Vinum non est hominis in ebrietatem proni. Ea vero, quæ tu quoque attulisti e Plauto, nil de Aqua habent, & solum fortasse Vinum nobis exhibent ita fervens, ut gutturi amburendo sat esset. Inebriatos autem homines ea potione, auctor est idem Poeta.

Sed quorsum tot verba? Ut & ego evincam, auctoritate atque usu antiquorum niti, quæ tu de Vini Calidi Potu differuisti. Duæ autem causæ fuisse videntur, cur multi & olim Calidas potiones frigidis præferrent. Una voluptatis, altera sanitatis. Ut enim Calidæ potiones Thè, Caffè, & Cocolatæ temporibus nostris caro emuntur, & avidè hauriuntur, sive quod delectent, sive quod
vale.

valetudini prodesse putentur: ita & veterum non pauci Calefacti Vini potum amarunt, minime quidem gratum primis haustibus, sed accedente consuetudine gratissimum. Apud Athenæum Lib III. nullo pacto adduci quidam potest, ut Calidum bibat, ejusque verba mox adferam. Eodem quoque Scriptore teste, Vinum a multis refrigerari solitum Strattis docuit in Refrigerantibus, cujus verba hæc sunt.

Vinum bibere

Calidum numquam is volet, sed multo magis

In puteo refrigeratum, aut dilutum nive.

Contra ex Antiphane in Aliptria Fabula Feminam quamdam idem Athenæus producit, quæ potiones Frigidas execrata, Calidas tantum conquirat. Ita vero illa:

Maximam Arytænam parate, demersam in Aquæ ferventis lebetem.

Ego ædepol, quæ libera ac mei juris sum, Aquam frigidam numquam biberim.

Hinc intelligas, eundem morem, quo & nos utimur, servasse veteres ad calefaciendam Aquam, sive etiam Vinum, quibus utebantur ad mensam. Arytænam, hoc est lagenulam, sive aliud vas fictile, Aqua Vinove plenum, in lebetem Aquæ æstuantis demergebant, quousque & ipsum ferveret.

Calidas vero potiones sive Aquæ, sive Vini, Sanitatis quoque causa in usu fuisse olim, tum ad curandos, tum ad præcavendos Morbos, tu satis ostendisti, ostendam & ego. Luculenta sunt in hanc rem, quæ supra laudatus Athenæus adfert ex Eupolide in Populis ita scribente:

*Abenum calfacere nobis aliquem, & Aquam
Jube fervefacere, visceribus ut auxiliemur.*

Quod tibi, doctissime Davini, animos addidit, ut Vini Calidi potum palam commendandum susci- peres, atque in usum revocares, utilitas fuit certis ex- perimentis a te perspecta, dum tibi feliciter adeo suc- cessit illorum curatio, quorum *Viscera* pravis affectio- nibus laborabant. Nunc vides non ignotum antiquis hunc curationis modum, quandoquidem *Calidâ*, ea- que, ut puto, Vino infusa, *Visceribus* male affectis opem ferebant. Attamen ut hinc omnem dubita- tionem amoveamus, audi & Antiphanem in Ompha- le, cujus verba fervavit nobis idem Athenæus Lib. III. Sunt hominis Calidas potiones perosi, & Frigi- das tantum amantes.

Aquam in olla mihi qui fervefaciat, neminem as- picere sustinebo;

Non enim male valeo; & Dii faxint, ne male va- leam. Verum

*Si tormina circa ventrem & umbilicum cruciarent,
Adest a Phertato mihi drachma emtus annulus.*

Idest, annulum mihi comparabo, cui esse virtus dicitur huiusmodi morbos depellendi; sive, ut alii legunt apud Casaubonum, *Medicus adest optimus mi- bi digitus*, quo ad vomitum provocatus, ab ejusmo- di incommodo levabor. Bene fit huic potionum Ca- lidarum inimico, ut qui saltem certos nos facit, ip- sarum usum iis potissimum fuisse in honore, quibus illa dolerent, & valetudo parum prospere procederet. Scilicet animadverterant eximii illorum temporum Medici, quantum vigoris potui Calido inest, ad pi- gros Corporum humores in cursum excitandos, cru- dolve

dosve concoquendos, unde pullulant tot hominum morbi. Animadverterunt etiam, ad inflationem Stomachi salutarem posse esse hunc usum. Quod quum nuper legissem apud antiquum Latinorum Hippocratem, induxi in animum & ego experiri, an ita se res haberet, quando ad cetera valetudinis meae incommoda istud quoque ab aliquot mensibus accessit. Ecce Cornelii Celsi verba Lib. IV. Cap. V. *Cibis deinde calidis opus est, neque inflantibus; eodemque modo Calidis Potionibus, primo Aquæ, post, ubi resedit inflatio, Vini austeri.* Ego solo fervente Vino, Aqua tamen diluto, hætenus sum usus, & in posterum uti pergam. Si quidquam proderit, post paucos menses, dum vita sit, tibi sincerissime prodam.

Ad diætam quod attinet, hac etiam de causa usurpatas olim Calidas Vini aut Aquæ potiones reor, ab iis saltem, qui ventriculo parum ad sua munia sollicito utebantur. In Libro de Vita Contemplativa longum sermonem de Therapeutis habet Hebreorum doctissimus Philo. Quid foret hoc hominum genus, Judæine, an Christiani, disputatur adhuc inter Eruditos. Sed quod certum est, sobria admodum, austera, & ab omnibus deliciis aliena fuit illorum vita. Vinum non attingebant, quippe quod habebant pro veneno afferente dementiam. *Aqua vero limpidissima præbebatur, multis Frigida, Calida vero his, qui inter seniores tractantur delicatius.* En ut Stomacho, vergente in senium ætate, debilitato optularentur olim vel hominum temperantissimi. Idque sapientum usu tritum conijcere licet ex Eunapii Sardiani verbis in vita Proeresii

resii celeberrimi Eloquentiæ Professoris Seculo Christianæ Æræ Quarto, quo & ipse Eunapius floruit. Quum in Gallias accitus fuisset a Constante Cæsare ille Oratorum facile princeps, mirabantur homines singularem ejus temperantiam, *eumque judicabant affectibus vacuum, ac ferreum prorsus, quod lacerata extrita & obsoleta utens, atque incalceatus Gallicas hyemes & frigora in delicias converteret, Rhenumque tantum non glaciatum biberet: qua certe ratione totum vitæ curriculum exegit, Calidas potiones numquam expertus. Quod frigida Aqua, ac pæne Gelida uteretur Proæresius, neque Calidum umquam potaret. Vir tantus, monstro proximum videbatur Eunapio, ceterisque, quibus ea vivendi ratio nota fuit. Quid autem aliud hoc est, quam tacite innuere, usum Calidi Potus sapientibus fere omnibus familiarem tunc fuisse, & non alia de causa, quam quod Frigidum bibere Stomacho noxium, aut periculofum, Calidum vero utile crederetur ad sanitatis tutelam?*

Quare jam intelligas, cur Butius de Pot. Antiquor. Cap. 7. & 8. in hanc sententiam scripserit, *Aquam ad ignem calefactam, ad sanitatem primo institutam fuisse, & præbitam hominibus ægris & infirmis, senibus delicatioribus, iisque, qui iter magnis in frigoribus faciebant, deinde etiam in communem usum deductam, potissimum ab Orientalibus Populis, ac frigidi temperamenti hominibus, quorum Stomachus Calido fomento egebat, iisque etiam, qui imbecillioribus cibariis utebantur, ac jejuniò carnem castigabant. Iterum autem memineris, quum Calda in antiquorum Libris occurrit, non excludi usum Vini, quocum ipsa plerumque miscbatur.*

batur. Sed quando Orientalium Populorum facta est mentio (quod & tu commemorasti) liceat mihi in hoc idem argumentum derivare, quæ Nicolaus Trigautius e Societate Jesu adfert ex Commentariis Matthæi Riccii, incomparabilis nempe illius Viri, qui primus, ut ita dicam, ex Italæ Euangelio aditum aperuit apud Sinas. Hæc habet Scriptor ille de Sinensium Ritibus Lib. I. Cap. VII. Expedit, Christianæ: *Potu utuntur ferventi, etiam in summo æstu, sive ille Vinum sit, sive decoctio Cid (hoc est, ni fallor, herbæ Theæ) sive Aqua. Et sane videtur id Stomacho prodesse non parum; nam & Sinæ fere diuturnioris sunt vitæ, & ad annum septuagesimum, ac sæpe octogesimum, viribus non admodum destituuntur. Hinc quoque evenire arbitror, quod Sinarum nemo calculari morbo laboret, qui nostros Europæos sæpe torquet, ex eo credo, quod perpetuo Frigidum potent. Novi & ego, laudari in Schola vestra haustum Calidæ ante prandium ad dissipandam calculorum officinam: quod & amico meo contigit, qui postquam hujusmodi morbo per aliquod tempus laborasset, facili hocce remedio liber ita evasit, ut nullam inde molestiam amplius senserit. At qui ad præcautionem hujus aliorumque morborum, Calidum potum suadeat, nostris temporibus vix invenias. Et tamen ad diætā bene instituendam quantum conferre possit hic usus, ex uno Sinensium exemplo satis elucet, Nationis nempe ad miraculum populosæ, ut quæ Europæos Populos numero suo pæne æquare videatur, & Japponenses, aliasque Nationes in eo ritu sibi consentientes habet.*

Certe nolim sibi persuadeant homines, Vini
Cali-

Calidi potum ad omnes morbos intestinos tum curandos, tum cavendos, vim insitam habere; nolim putent omnibus utilem, nedum necessarium illius usum. Ut circulatoris esset tanta polliceri, ita & credere hominis parum cauti. Tu quoque pro tua modestia ac sapientia non omnibus commendasti, sed iis ferme, qui pravis viscerum affectionibus laborant, & Stomachi debilis incommoda sentiunt. Neque vero deerunt, qui putent, Frigidum bibere (dum absint glaciei ac nivis venenatae deliciae) multorum sanitati utilius, & praecipue Stomacho robusto, & fermento valido utentium, atque aestivo potissimum tempore. Solicite etiam perpendendum contendent, an Calidae portiones, dum ex una parte profunt, ex altera laedere possint. Periculum quippe subesse, ne hinc membranarum fibrisque Stomachi obveniat laxitas & mollities quaedam noxia, totique Oeconomiae corporis incommoda alia parentur. Nam ut ut plerique ad balneorum usum nimis frequentem referant, & de Calore immodice dumtaxat adhibito fere omnes accipiant, quod Hippocrates vetter statuit Lib. V. Aphor. XVI. iis verbis: *Calidum, ubi quis saepius eo utatur, haec mala adfert, carniarum effeminationem, nervorum incontinentiam &c.* attamen quem vadem in posterum dabimus, nullum a continuato Vini Calidi potu hominum saluti detrimentum creari posse? Frigidum ipsum ad ventriculi membranas roborandas, nimiumque interdum illius ardorem temperandum, si non certo, saltem verisimili conjectura aptum, & quandoque necessarium credere liceat. Quod si Calidum potant Sinenses, contra tot alii Populi Frigidis tantum potio.

portionibus delectantur, & bene valent, & majori fortasse corporis robore fruuntur.

Verum hæc nihil te abstertere debent, quin ad diætam quoque utilem putes, aliisque suadeas Vini Calefacti usum. Sunt enim & sua incommoda, eaque non raro graviora, Frigidum bibentibus, Hippocrate ipso teste in subsequentibus Aphorismis; & quidquid excogitare nos contra Calidi potus usum possumus, id totum bona Sinensium valetudo & longævitas inane esse, aut parvi pendendum satis ostendit. Ceterum habeo, quod tibi summopere gratuler, Davini amantissime, nempe tuo saltem studio factum esse, ut de efficaci virtute Calidi Vini ad curandos quosdam sæpe indomitos viscerum morbos vix amplius sit dubitandum. Tua hæc est industria, tua est laus, revocasse in usum, quod Majores nostri tamdiu, nec sine culpa, neglexerunt; tibi que a ceteris Medicis, imo & ab ipsa Republica, idcirco gratiæ habendæ. Quod superest, in publicum tua prodire jam finito. Discent alii, te duce, exornare novis experimentis remedium facile, innocens, suave, aut saltem explorare, quousque protendantur ejus vires. Hoc non minus eruditioni Scholæ, quam publicæ rei, conducere plurimum potest. Vale.

Mutinæ IV. Non. Martii MDCCXX.

FINIS.

The first part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Secretary of the Board of Directors.

The second part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The third part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The fourth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The fifth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The sixth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The seventh part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The eighth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The ninth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

The tenth part of the document is a letter from the Board of Directors to the Board of Directors. The letter is dated 1900 and is addressed to the Board of Directors. The letter is signed by the Board of Directors.

